

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
AYLIK YAYIN ORGANI

İKTİSAT DERGİSİ

MAYIS 1970

SAYI 71

TÜRLON

Türk Nylon 6 ipliği

SİFAŞ

SENTETİK İPLİK FABRİKALARI
A. Ş.

MERKEZİ : Bursa — Sanayi Bölgesi

Telefon: 33 12 — 26 44

BÜRO : Bursa — Atatürk Caddesi, Ticaret Bankası, İş Han Kat 1
Tlf: 44 89

BÜRO : İstanbul — Unkapanı Atatürk Bulvarı, Manifaturacılar
Çarşısı No. 3501 — 3502 **Telefon:** 22 35 73 — 27 72 53

Dikkat !

Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılarda ki fikirler yazarlara aittir. Cemiyeti ve dergiyl sorumlu kılmaz gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın iade edilmez.

Reklâm Tarifesi

Ön kapak içi	500.— TL.
İç sahife	400.— TL.
Arka kapak içi	500.— TL.
Arka kapak	750.— TL.

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

İktisaden zayıf bir millet fakrû sefaletten kurtulmaz; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İctimai ve Siyasî felâketlerden yakasını kurtaramaz.

K. ATATÜRK

CİLT : XI

SAYI : 71

MAYIS 1970

Fiatı : 2.5 T.L.

Yıllık: 30-6 Aylık: 15 TL.

**YAZI HEYETİ :
İSTANBUL**

GÜNGÖR ADAK

NİHAT BATUR

FARUK ÇEHRELİ

RAGİB EKŞİOĞLU

ZEKİ ERGİNSU

ESİN KUYULULU

ŞEMSEDDİN GÜLER

MECİT PİRHAŞOĞLU

YALÇIN SARI

ORHAN SOFUOĞLU

ATALAY ŞAHİNOĞLU

REŞAD UMUR

RİDVAN YÜKSELEN

ANKARA

OKTAY EMED

İ. TANER BERKÜN

ORHAN BULDAÇ

FAHRETTİN TUNÇÖZ

YAŞAR YAŞER

Sahibi : Cemiyet Adına OKTAY EMED

Yazı İşleri Müdürü : NİHAT BATUR

İdare Müdürü : FARUK ÇEHRELİ

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36 - 49 89 03

Basıldığı yer : YENİLİK BASIMEVİ

İÇİNDEKİLER

2. Derginin Sesi ***
3. Ekonomik Durum Renan BAYKAN
6. Ayın Ekonomik Olayları Faruk ÇEHRELİ
13. Tüketiciler Şurası ve Türkiye Hüsamettin TUNCAY
16. 8. İşçi Kurultayı Kararları Dr. Orhan BULDAÇ
18. Sanayide Kuruluş Yeri Seçimi Nurettin ÖZŞİMŞEK
21. Şehir Ekonomisi Orhan ERDENEN
25. Konuşma Sanatı Senan BİLGİN
30. Para Darlığı Renan BAYKAN
33. İdarecinin Yetiştirilmesi Nasıl Gerçekleştirilir? Yıldırım KILKIŞ

Derginin Sesi !..

Sevgili ve Değerli Okuyucularımız,

Bir İktisatçının Milli Ekonomiye faydasının izahı bile sahifemizin dar çerçevesine sığdırılamıyacak ölçüdedir. Ancak, bu faydanın fazla oluşu hiç bir zaman olumlu bir sonuç şeklinde ele alınmamalıdır. Bu durum, tıpkı çok zeki bir talebenin sınıfını ders çalışmadan geçerek kendini kurtarmasına benzer. Asıl mesele sınıfı çalışarak geçmek ve yararlı olmaktır. İşte, biz İktisatçılar Milli Ekonomide direkt çalışarak, kalkınmada fiilen fol oynamak, faydalı neticelerle millî hasılayı istenilen seviyenin üzerine çıkartmak istiyoruz. Bu güne kadar düşüncelerimizi gerçekleştirmek amacıyla kendi içimizde birleşerek ve teşkilâtlanarak kuvvet kazanmaya çalıştık. Fakat, çalışmalarımızın müessir olabilmesi için kanunların da bizi koruması ve bazı haklar vermesi şarttır. İşte, Meclislerde müzakeresi yapılan Personel kanunu ve akabinde müzakere edilerek artık neticelendirileceğine kuvvetle inandığımız Serbest Hesap Müttehassıslığı Kanununun doğuşu, İktisatçının müsbet bir yolda çalışmasına biraz da olsa rasyonel bir imkân sağlayacaktır. Ayrıca, İktisatçıların bir Oda altında kanunen birleşmeleri çok arzu edilen ve gerek İktisatçıların varlığını teminat altına alacak gerekse Millî Ekonomide daha etkili neticelere gidilmesine imkân verecektir.

Sevgi ve Saygılarımızla

Ekonomik Durum

Renan BAYKAN

GENEL

75 Sayılı tebliğin AID ithalatına da uygulanması nedeni ile Mayıs ayı içinde, piyasadan bir kısım likiditenin Merkez Bankasına döndüğü ifade edilmiştir.

Mayıs ayının önemli olaylarından biri, Bütçe Kanunu Tasarısı ile Personel Kanunu Tasarısı'nın T.B.M.M. de müzakeresi olmuştur. Hükûmetçe yeni vergilemeye gidilmesi çeşitli çevrelerce tepki ile karşılanmış bulunmaktadır. Gerek yeni vergiler ihdası, gerekse Personel Kanununun kabulü halinde, psikolojik faktörün de etkisi ile fiatlar umumî seviyesinin önümüzdeki aylarda yükseleceği umulmaktadır. Diğer yandan, bir süre önce, ana maddelerden biri olan demir'e yapılan zammın da, çeşitli kollarda inikâsının ortaya çıkacağı kabul edilmektedir.

FİATLAR

Nisan ayında Toptan Eşya Fiatları ve İstanbul Ücretliler Geçinme indekslerinde cüz'î artışlar meydana gelmiştir. Mart

ayında 139,2 olan indeks Nisanda 139,7 olmuştur (% 0,4). Artış en fazla «madenler» kaleminde görülüyor (% 6,8). Yaz mevsiminin yaklaşması mahrukat ve enerji maddelerine talebi azaltmış ve fiat düşmelerine yol açmıştır. Aynı şekilde toptan eşya fiatları indeksi kapsamına giren gıda maddeleri kaleminde de bir miktar gerileme göze çarpmaktadır. Ancak Ücretliler Geçinme indeksine giren kalemler arasında önemli bir yer tutan gıda maddeleri indeksinin ise, 148,4 den 150,7 ye yükselmiş olduğu nazara alınırsa, zarurî gıda maddelerinde fiat yükselişlerinin devam ettiği neticesi çıkarılabilir.

İstanbul Ücretliler Geçinme İndeksi, geçen yazımızda da işaret edildiği gibi, 137,3 idi. Nisan ayında indeks 140,0 olmuştur. Artış % 2 ye yakındır. Isıtma aydınlatma masrafları bu ayda sabit kalmıştır. Genel Ücretliler Geçinme İndeksini oluşturan kalemler arasında en yüksek artış % 7,2 ile kira ve ev bakımında meydana gelmiştir. Yaz mevsiminin yaklaşması ev kiralarnı etkilemiştir.

	Toptan Eşya Fiatları İndeksi	Geçinme İndeksi
Ocak	136,7	136,2
Şubat	138,8	137,0
Mart	139,2	137,3
Nisan	139,7	140,0

PARA — BANKA

Yılbaşındanberi cüz'i olarak düştüğü müşahade edilen, Merkez Bankası orta-lama emisyon hacminin, Nisan ayında tekrar hafif bir yükseliş kaydettiğini görü-yoruz.

TEDAVÜLDEKİ BANKNOTLAR

(Ortalama rakamlar)	Milyon TL.
1968	9.148
1969	10.023
1970 (Ocak)	10.740
1970 (Şubat)	10.661
1970 (Mart)	10.387
1970 (Nisan)	10.493

Diğer taraftan, Merkez Bankasının 25 Nisan 1970 tarihli hesap durumundan, bir önceki aya nazaran merhun (62.867.508 Kg.) ve serbest (46.886.862 Kg.) altın mevcudunda herhangi bir değişikliğin meydana gelmediği anlaşılmaktadır.

Döviz borcu kalemindeki artış devam etmektedir (596,3 milyon T.L.). Mart ayı nihayetine göre artış 98,4 milyon T.L. ci-varındadır. Konvertibl döviz ihtiyatı ise aynı dönem içinde 934 milyon T.L. sın-dan, 942 milyon T.L. sına yükselmiştir.

DIŞ TİCARET

1970 Yılı Ocak ayı dışticaret özeti eli-mize yeni geçmiş bulunmaktadır. İthalât

ve ihracatta, geçen yılın Ocak ayına na-zaran bir artış meydana geldiği göze çarp-maktadır. Geçen yıl Ocak ayında 446.151.000 T.L. tutarında ihracat yapılmışken, bu sene aynı ayda yapılan ihra-cat kıymeti 509.317.000 T.L. sına ulaşmış-tır. İthalâtın ise 551.529.000 T.L. sından 708.432.000 T.L. sına yükseldiğini görüyo-ruz.

D.İ.E. bu yıl bedelsiz ithalâtı da ayrı bir kalem halinde çeşitli yayınlarında neş-retmektedir. Ocak ayındaki bedelsiz itha-lât kıymetinin 30.165 T.L. sı olduğu tesbit edilmiş bulunmaktadır.

Aşağıda başlıca maddelere göre, Ocak ay ihracat durumumuz gösterilmiş-tir.

BAŞLICA MADDELERE GÖRE İHRACAT

(Ocak)

Maddeler	1969	1.000 T.L. 1970
Pamuk	139.802	154.931
Fındık (kuru)	49.113	68.099
Tütün	112.852	134.333
Madenler	14.970	24.688
Üzüm (kuru)	14.063	18.888
İncir (kuru)	2.129	2.247
Hububat	79	45
Küspeler	14.023	21.682

Bu tahloldan anlaşılacağı üzere, belli-başlı bütün ihraç mallarımız, değer olarak geçen yıla nazaran bir artış göstermişler-dir.

Diğer taraftan maddelere göre ithalât kıymetleri, aşağıdaki tabloda yer almak-tadır.

BAŞLICA MADDELERE
GÖRE İTHALÂT

(Ocak)

Maddeler	Miktar (Ton)	Kıymet(1000 TL.)	Miktar (Ton)	Kıymet 1000 TL.
Makineler	8.909	175.600	11.396	196.648
İlaç ve boya	20.991	54.748	25.674	74.865
Akaryakıt	193.299	36.288	389.330	59.059
Gübreler	61.797	31.086	36.473	17.778
Demir ve çelik	48.989	52.595	32.952	50.025
Mensucat ve iplikler	4.098	34.037	4.648	37.412

Anlaşılabacağı üzere, demir ve çelik ile gübreler dışında kalan diğer maddelerin ithalatı miktar ve değer olarak artmıştır.

Başlıca memleketler itibarıyla dış ticaretimize gelince, B. Almanya, A.B.D. ve İsviçre'ye 1970 Ocak ayında, geçen yıla göre, ihracatımızın % 50 civarında arttığını görüyoruz. Buna mukabil Rusya, Maca-

ristan ve İtalya'ya ihracatımız geçen senenin Ocak ayına göre düşmüştür.

Aynı şekilde A.B.D. ve B. Almanya'dan yapılan ithalatımız söz konusu devrede geçen yılın aynı dönemine oranla artmıştır. Macaristan ve Rusya için ise aksine bir durum görülmektedir.

ÜRETİM

BAŞLICA MEMLEKETLERE
GÖRE DİŞ TİCARETİMİZ

Milyon T.L.

(Ocak)

İHRACAT

İTHLÂT

Memleketler	1969	1970	1969	1970
B. Almanya	44	88	103	124
A.B.D.	45	82	106	160
İngiltere	28	32	71	77
İsviçre	14	36	21	45
İtalya	48	37	33	41
Japonya	25	26	6	10
Lübnan	20	16	2	4
Macaristan	32	8	23	6
Rusya	31	20	22	12

1970 Yılıının ilk ayında ham petrol istihracı 296.613 tondur. Demir ve Çelik Fabrikaları üretimi olan ham demir üretimi 91.418 ton, çelik blok üretimi 118.345 tondur. Saç üretimindeki sürekli artış devam etmektedir. 1969 Ocak ayında 28.547 ton olan saç üretimi, 1970 Ocak ayında 33.641 ton olmuştur.

Özel Sektöre ait çimento üretimi aynı ayda 269.000 ton olmuştur. Toplam kâğıt üretimi istikrarlı durumunu devam ettirmektedir. (9.461 ton)

İlk tahminler fındık rekoltesinin bu yıl yüz milyon kiloyu aşacağı merkezinde toplanmaktadır. Artış % 3,5 dur.

Ayın Ekonomik Olayları

Yazan : Faruk CEHRELİ

ERZURUM'DA YAPILAN TÜRK İŞ 8. GENEL KURUL TOPLANTISINDAN NOTLAR

Türk İş çok yerinde bir kararla doğunun kalkınmasının ilk adımının, görmek, tanımak ve ilgilenmek olduğunu düşünerek 8. Genel Kurul Toplantısını Erzurum'da yaptı.

Yurt içi lüzumsuz göçleri önlemek, bölgesel kalkınmayı sağlamak medeniyetin nimetlerini geri kalmış yurt köşelerine ulaştırmak dengeli kalkınma için şarttır. Doğu ve Güney doğu bu bakımdan senelerce ihmal edilmiş bulunmaktadır. Hayat koşullarının son derece iptidai olduğunu bilmiyeniz yoktur. Yakın bir tarihte başlayan ihmal edilmiş bölgeleri kalkındırma çabalarının kifayetsiz olduğunu söyleyebiliriz. Millî bütünlüğümüzü hedef tutan bazı gayretlerin cesaret aldığı faktörde; bu bölgelerin içinde bulunduğu iktisadî çöküntü ve bununla paralel olarak giden kültürel geriliktir.

Türk İş'in çok faydalı bu tutumunun devamını temenni ederiz.

Başbakan Süleyman Demirel'in bir mesaj gönderdiği Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanının konuşma yaptığı kongreyi birçok parlamenterler yakından izlemiştir.

Aşağıdaki sütunlarımızda Başbakan Demirel'in mesajını ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Sabit Osman Avcı'nın konuşmasını özet olarak veriyoruz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL'İN MESAJI:

«— Türk işçisinin en büyük teşkilâtı varlığı ve hür sendikacılığımızın ve demokratik kalkınma davamızın değerli bir desteği olan Türkiye işçi sendikaları konfederasyonunun 8 nci genel kurul toplantısı dolayısıyla vatansever, çalışkan işçilerimizi en samimi takdir ve muhabbet duygularıyla selâmlıyorum.

Türkiye'de hür sendika hareketi lâyük olduğu şereflî yeri almıştır.

Hürriyet içinde refahı, demokratik bir toplumda sosyal adaleti gerçekleştirmenin en müessir vasıtalarından biri olarak hür sendikacılık, hürriyet ve demokrasinin olduğu kadar, sosyal adalete dayanan bir millî refahın da en kuvvetli unsuru ve temeldir. Memleketimizde sosyal sorumluluğun idraki içinde bir özel teşebbüs ile demokratik yoldan kalkınma davasına yürekten bağlı yapıcı bir sendikacılığın, millî refahın vazgeçilmez ortakları sıfatıyla elele vererek memleketi daha iyi bir geleceğe kavuşturma hususunda başaracağı ahenkli işbirliğini milletçe büyük umitlerle ve güvenle bekliyorum. Türkiye'de sendika hareketi, demokrasinin ve demokratik müesseselerimizin gelişmesi ile birlikte gelişmiş ve olgunlaşmıştır. Türk-İş'in kuruluşundan bu yana sendikalarımızın demokratik ve milliyetçi bir görüşün rehberliği altında birleşmeleri, milletimizin sağduyusunu temsil eden mes'ut bir hadise teşkil etmiştir, Türk işçilerinin ortak menfaatlerini temsil etme ve savunma amacıyla sendikalar halinde teşkilatlanmalarındaki bu hürriyetçi ve milliyetçi görüş memleketimizde meslekî ve mesleklerarası dayanışmanın, daima millî dayanışmamızın ve millî menfaatlerimizin çerçevesi içinde ve onun icaplarına uygun şekilde gelişmesine hizmet etmiştir.

Bu bakımdan Türk işçisinin her türlü aşırı akımların karşısında asil bir mücadele takip ettiği hürriyetçi ve milliyetçi tutum millî menfaatlerimize uygun olduğu kadar hür sendikacılığımızın varlığını korumaya ve geliştirmeye ve sosyal adalet davasına da yararlı olmuştur ve olmaktadır.

Türkiye'de hür sendikalar işçilerin sosyal dayanışmasını, ahenğini zedeleyecek sınıf çatışmalarında değil, bu millî dayanışmayı güçlendiren ve verimli kılan

milliyetçi ve memleketçi bir görüşün içinde aramışlar ve bulmuşlardır. Böylece Türkiye'deki hür sendika hareketi de milletlerarası hür sendikaların demokratik safalarında lâyük olduğu şereflî yeri almıştır.

Bu vesile ile şu gerçeği bir kere daha belirtmek isterim ki sendikasız demokrasi olamayacağı gibi demokrasizde hür sendika olamaz. Demokrasi ve onun dayandığı medenî ve siyasî haklar hakikî manâsını ancak ıstisadî sosyal ve kültürel insan haklarının gerçekleştirilmesinde yardımcı bir kuvvet olan sendika hareketi ile kazanır. Buna karşılık demokrasinin yani siyasî ve modern insan haklarını garanti eden millî egemenlik rejimlerinin uygulanmadığı bir ortamda gerçek sendikayı ve onun muhtaç olduğu sendika hürriyetidir.»

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Sabit Osman Avcı'nın konuşmasının özeti:

«Ana ilkemiz hürriyet rejimi ve demokratik nizam içinde tüm memleket kalkınmasıdır.» diye söyleyen sayın Bakan amacın Türk yurdaşını medenî ülkelerde yaşayan insanların düzeyine ulaştırmak olduğunu belirtmiş, Türk-İş 7. genel kurulunda tesbit edilen 23 ilkenin hür sendikacılık hareketinin felsefesini tam anlamı ile ortaya koyduğunu söylemiştir.

«Bu ilkelerle mutabık olmamak mümkün değildir. Ancak hedefe giden yollarda tercih söz konusu olabilir» diyen Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Avcı Türkiye'nin hürriyet rejimi ve demokratik nizam içerisinde kalkınabileceğini belirterek şöyle konuşmuştur:

«Bütün ilkelerimiz davranışlarımız ve uygulama prensiplerimiz bu ana ilke üzerine bina edilmiştir. Demokratik hayat tarzından hiç bir fedakârlık, söz konusu edilemez. İnsanların yaratıcı kudret ve kabiliyetlerini kabul etmeyen, hürriyetle-

rin ve insanca yaşama haklarını yok eden, insanın manevî varlığını tanımayan yaşama düzenlerini şiddetle reddederiz.»

Karma ekonominin Türkiye'de büyük yarar sağlayacağı inancın da olduklarını bildiren Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Avcı yeraltı servetlerinin daha iyi değerlendirilmesi için yeni tedbirler getireceğini açıklamış ve yerli sanayinin başarabileceği konularda hiç bir zaman yabancı sermayeye imkân tanımadığını yeni - altı kaynakları bulunması için çalışıldığını ifade etmiştir.

Madenlerin ve petrolün ihracattaki payının arttırılacağını, enerji ihtiyacının yerli kaynaklardan sağlanması için yeni yatırımlar yapılacağını belirten Avcı, işçi ve teknik elemanlara yeterli haklar verileceğini açıklıyarak «ana ilkelerimizden en önemlilerinden biri hattâ birincisi işsizliğin önlenmesi, bertaraf edilmesidir» demiştir.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Avcı, Türkiye'de yıllık işçi artışının % 9'u bulunduğunu, işçi ücretlerinin de düzenli bir şekilde yükseldiğini söylemiş, işçilere önemli ölçüde sosyal haklar tanındığını bildirerek konuşmasına şöyle devam etmiştir:

«Hak talep ve imkânlarımızı makul bir çizgi üzerinde birleştirmeye mecburuz ücretlerde haklarla yetersiz seviye, yeterli seviyeye ulaştığı zaman denge teşekkül etmiş olacak, bu sayede normal ücret ve hak artışları devresi başlayacaktır. Zira, hakkın dengesiz olarak kullanılması özellikle ücretlerde alabildiğine artışlara sebep olabilir.»

TÜRKİYE ORTAK PAZAR'IN İKİNCİ DÖNEMİNE GEÇİŞ ŞARTLARINI KESİNLİKLE BİLDİRDİ

Memleketimiz Ortak Pazar'la olan iliş-

kilerini dikkat ve titizlikle izleyen bir kuruluş olarak İktisadî Kalkınma Vakfının, Avrupa ajansına atfen verdiği bilgiye göre Türkiye Topluluk tarafından ileri sürülen şartların bir çoğunu kabul etmeyerek yeni tekliflerde bulunmuştur.

Ortak Pazar'ın 9 Aralık 1970 tarihinde yaptığı teklife bugüne kadar bir cevap verilememiştir. Gediz felâketi ve arkasından meydana gelen hükümet buhranı Türkiye'yi ekonomik bakımdan bir krizin eşğine getirmiş bulunmakta idi. Sarsıntının giderildiği ilk fırsatta Bûrüksel daimi temsilcimiz aracılığı ile ortaklık konseyinin toplantısı sırasında Ortak Pazar delegasyonuna bildirilen teklifler şunlardır:

SANAYİ ÜRÜNLERİMİZE İHRAÇ KOLAYLIKLARI

Türkiye, Ortak Pazar'ın kısa vâdede ihrac imkânı olmayan ürünlerimize pek cömertçe davranmış olduğu (sanayi ürünlerimize karşı olan gümrükler kaldırılıyor), fakat şimdiden ihrac potansiyeli gösteren mallara (dokuma ve tarım ürünleri) karşı ise oldukça kısıtlayıcı davranılmış olduğunu belirtmiştir.

TEKSTİL ÜRÜNLERİ

Ortak Pazar tekstil ürünlerine, pamuk ipliği ve ham pamuklu 55.09 da gene rejimi (gümrüklerin ve kotaların kaldırılması) uygulamalıdır. Pamuklu kumaş için belki, Topluluk sanayisini koruyucu bir tedbir düşünülebilir.

El halıları için Topluluk bir alt tarife pozisyonu açmalı ve bu halılarımız için her türlü vergi ve kotaları kaldırmalıdır. Makina halıları için Topluluk teklifi, tarifelerin % 40 indirilip, altı yılda sıfıra ırcı kabul edilebilir.

TÜTÜN VE ŞARAP

Ortak Pazar ülkeleri arasında geçerli politikanın içine alınmalıyız ve kotalar derhal kaldırılmalıdır. Gümrük indiriminde de Yunanistana uygulanan rejim bize de uygulanmalıdır.

NARENCİYE

Sadece ikili anlaşmayla Ortak Pazar'a bağlı bulunan İspanya ve İsrail'e uygulanan % 40 gümrük indiriminden daha fazlası bize uygulanmalı ve kotalar genişletilmelidir. Bilindiği gibi Ortak Pazar bize sadece % 20 lik bir gümrük indirimi teklif etmişti. Türkiye narenciye mallarımız için gümrüklerin tamamen kaldırılmasını öngören bir de «takvimin» hazırlanmasını istemiştir.

TÜRKİYE'DE GÜMRÜKLERİN KALDIRILMASI

Ortak Pazar sanayi ürünlerine karşı Türkiye'de gümrükler normal olarak 12 yılda, fakat korunması gereken kollar 22 yılda, tedarici olarak kaldırılacaktır. Türkiye, Ortak Pazar'ın teklif etmiş olduğu 8 yıllık indirim listesini reddetmiştir.

TÜRKİYE'DE KOTALARIN KALDIRILMASI

Türkiye miktar kısıtlamalarını, liberasyon seviyesinin 5 kademede ve 22 yılda arttırarak, kaldırmayı öngörmektedir.

YENİ MALİ PROTOKOL

Bu konuların yeniden görüşülüp karara bağlanması uzun bir süre alabileceğinden ve bu arada eski verilen kredinin tamamen kullanılmış olmasından dolayı Türkiye yeni bir kredi açılmasını istemiştir.

Ankara bu arada Ortak Pazar tarafından teklif edilen kredinin de şartlarında değişiklikler talebinde bulunmuştur.

1970 MALİ BÜTÇESİNİN MECLİSE TAKDİMİ SIRASINDA MALİYE BAKANININ DIŞ TİCARETİMİZ HAKKINDA VERDİĞİ BİLGİ

Maliye Bakanı Mesut Erez, 1970 mali yılı bütçe tasarısının Millet Meclisi'ne takdimi dolayısıyla yaptığı konuşmada, Türkiye ve dünya ekonomisindeki gelişmeleri anlatmış, bu arada, 1969 yılında ihracatımızın yüzde 8,1, ithalatımızın yüzde 4,9 oranlarında arttığını, dış ticaret açığımızın da bir miktar azaldığını bildirmiş, işçi dövizlerinin de yüzde 49,6 oranında bir gelişme gösterdiğini kaydetmiştir.

Erez, daha sonra Türk ekonomisinin arz ve talep dengesini etkileyen faktörlerden sanayi üretimi, tarımsal durum, satışlar ve yatırımlar hakkında bazı örnekler vermiş, bu arada para ve kredi uygulaması sonuçlarına göre, 1969 yılında para arzının yüzde 16, emisyonun yüzde 10,6, Merkez Bankası kredilerinin yüzde 27, banka kredilerinin yüzde 20,6, toplam mevduatın yüzde 17,8 oranlarında gelişme kaydettiğini belirtmiş, ayrıca para ve kredi konusunda 1970 yılının ilk üç aylık durumu hakkında da bilgi vermiştir.

TÜRK-İRAN BORU HATTI İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR MÜSBET OLARAK SONUÇLANDI

İran petrollerini İskenderun'a akıtacak olan Pipe-Line projesinin tatbiki konusunda İzmir'de üçlü zirve toplantısında alınan müsbet karar üzerine, Tahran'da başlayan müzakereler sonuçlanmış, Türk ve İran hükümetleri temsilcileri uluslararası inşaat konsorsiyumunun tekliflerini kabul ettiklerini bildiren mektubu imzalamışlardır.

Projenin gerçekleştirilmesi konusunda en önemli adımlardan birini teşkil ettiği bildirilen bu mektubun imzalanmasından sonra, İran ve Türkiye boru hattından

petrol nakledecek şirketler ve boru hattının finansmanı için çeşitli hükümetlerle, uluslararası bankalar ve finansman teşkilatlarıyla temas ve müzakerelere başlayabileceklerdir.

Ahvaz - İskenderun boru hattının inşasına geçilebilmesi için bu görüşmelerin dört ay içinde neticelenmesinin beklendiği ifade edilmiştir.

Dışişleri Bakanlığından verilen bilgiye göre, bu görüşmelerin müspet sonuçlanması halinde inşaat konsorsiyumuna dahil firmalarla katı mukavele imzalanacak, boru hattı ve buna bağlı tesislerin inşasına geçilecektir.

Boru hattının 30 ay içinde tamamlanacağını, bu sürenin sonunda ilk geminin yüklenmesinin imkân dahiline gireceğini bildiren ilgililer, boru hattının başlangıçta günde 900 bin varil akıtacak kapasitede olacağını kaydetmişlerdir.

720 milyon dolara mal olacağı ifade edilen boru hattının, tamamı dış finansmanla inşa edilecek ve proje 10 yıl içinde kendini finanse etmiş olacaktır.

MANSHOLT PLÂNI İÇİN ALTI NOKTALI BİR TEKLİF VERİLDİ

Avrupa Komisyonu, Konseyin «tarım strüktüründe değişiklik öngören Mansholt, Plânı» hakkındaki kararını beklemeden yeni bir teklif vermiştir.

Altı noktayı kapsayan bu teklifler özetle şunlardır:

1) Tarımsal çalışmaların modernleştirilmesi,

2) Tarım çalışmalarından vaz geçecekler prim, 55 yaşından aşağı olupta, toprağını tarımsal çalışmalardan çekene, toprağın kıymetini sekiz defa aşacak bir prim verilmesi istemektedir.

3) Ortak Pazar ülkeleri arasında sosyal ve ekonomik gelişmeleri araştırarak ve değerlendirecek bir haberleşme kanununun kurulması.

4) Tarım sahalarının sınırlandırılması. Avrupa komisyonu yeni sahalar açabilmek amacıyla bu teklifin gözden geçirilmesini talep etmektedir.

5) Et üretiminin artırılmasına yardım.

6) Tarım çalışmalarının tek bir merkezden idaresi. (İKV)

ORTAK PAZAR'IN ŞARAP KONUSUNDA ANLAŞMAYA VARMA SI OLUMLU KARŞILANDI

Ortak Pazar'ın altı ülkesinin aylardan beri sürüncemede kalan şarap konusunda üç hafta önce anlaşmaya varmaları ve sonucunun yavaş yavaş belirlenmeye başlaması ticarî çevrelerde olumlu karşılanmıştır.

Bilindiği gibi şarap konusundaki anlaşmazlık Ortak Pazar'ın finansmanı üzerindeki anlaşmazlığı devam ettirmekte ve İngiltere'nin Ortak Pazar'a girişine mani olmaktadır. Böylece İngiltere'yle yapılacak anlaşmalara yol açılmaktadır.

Dışişleri bakanları önümüzdeki haftalar içinde, Ortak Pazar'ın «Ortak bütçesini» düzenliyen anlaşmayı imzalamaya hazırlanmaktadırlar. Orta bir yolu kapsayan anlaşmada her ülke istediklerinden bir kısmını elde edebilmiş durumdadır.

İtalya serbest şarap akımının başlangıç tarihini 1 Nisan'dan 1 Hazirana aldırabilmiş, Fransa fiyatlara müdahale hakkını elde edebilmiş ancak istediğinden daha düşük bir seviyede tutmuştur. Almanya da, çiftçilerinin şaraba şeker katma oranlarını eskisi kadar yüksek olmamakla beraber yine de kabul ettirebilmiştir.

Anlaşmanın diğer bir maddesine göre de, Ortak Pazar üye ülkeler tarafından hazırlanacak bir federal bütçe tarafından desteklenecek ancak bu durumda dezavantajlı durumdaki Fransız çiftçilerine öncelikle yardım yapılabilir.

Anlaşmanın imzalanmasından sonra Belçika Dışişleri Bakanı Pierre Harmel «artık Ortak Pazar'ın da kendi bütçesi vardır ve böylece Avrupa ülkeleri arasındaki dayanışma daha artacaktır» demiştir.

Fransız Dışişleri Bakanı Maurice Schumann da, İrlanda, Danimarka ve Norveç'in Ortak Pazar'a katılmalarına değinmiş ve «Bu durumda üç ülke ne kadar çabuk üye olurlarsa bizim için o kadar iyi olur» demiştir.

Dört aydan beri devamlı müzakerelere sahne olan şarap konusunun son anda imzalanıp, bütçenin kabul edilmesi Avrupa çevrelerini malî buhrandan kurtardığı, ekonomi çevreleri tarafından belirtilmektedir.

İLK FOSFORLU GÜBRE FABRİKASI BALİKESİR'DE KURULUYOR

Türkiye'de özel sektör tarafından kurulacak ilk fosforlu gübre fabrikasının temeli, Bandırma'da atılmıştır. Halka açık bir anonim şirket karakterinde olan Bandırma gübre fabrikalarının merkezi ile şantiyeleri de, törenle hizmete sokulmuştur.

Bandırma'da özel teşebbüs tarafından 20 milyon lira sermayeli sun'i gübre fabrikasının ortakları arasında Yapı ve Kredi Bankası, Demirbank ve Çanakkale Seramik Anonim Şirketi de bulunmaktadır. Sermayenin 6 milyon lirası kuruculara, mütebaki 14 milyon da tamamen bölge halkına aittir.

Bandırma gübre fabrikası Etibank'ın

Rusya ile Bandırma'da ortaklaşa kurduğu sülfirik asit fabrikasının 120 bin ton olan istihsalının 80 bin tonu işleyecek günde 600, yılda 200 bin ton civarında gübre istihsal edecektir.

Gübre fabrikaları anonim şirketi, birinci plânda, fosforlu gübre tesislerinin normal granüle süper fosfat tesislerinden; Türkiye'de halen mevcut olmayan en büyük fabrikayı ve toprak tahlil laboratuvarlarını, ikinci plânda asit fosforik tesisleri ile priple gübre imâl tesislerini, üçüncü plânda da diamonyum tesislerini kuracaktır.

Şirket yönetim kurulu başkanı Recep Gencer ilk tesislerin Türk ekonomisine maaş, işçilik, yıllık faiz ve kâr olarak 18 milyon liralık bir net katma değeri olacağını memleketimize 5 milyon 205 bin dolarlık döviz tasarrufu, ayrıca, tarım gelişiminde 400 milyon liralık bir artış sağlayacağını bildirmiştir.

MİLLET MECLİSİ TİCARET KOMİSYONUNCA KABUL EDİLEN HALK BANKASI KURULUŞUN KANUNU İLE BANKANIN SERMAYESİ BİR MİLYAR LİRA OLUYOR

Millet Meclisi Ticaret Komisyonu Halk Bankasının «kuruluş» kanunu teklifini kabul etmiştir. Bazı değişikliklere uğrayan kanun teklifinde şu hususlarda yer verilmektedir:

— Halk Bankasının sermayesi 1 milyar liraya çıkarılmaktadır. Bu sermayenin 24 milyon 208 bin 500 lirası 6762 sayılı ticaret Kanunun yürürlüğe girmesinden önce çıkarılan ve muteber olan 100 lira değerinde nama yazılı 242 bin 85 adet, 3 milyon 42 bin 500 lira beheri 500 lira değerinde nama yazılı 6 bin 85 adet, 972 milyon 749 bin lirası beheri 100 liralık nama yazılı 72 749 adet hisse senedinden meydana gelecektir.

— Hisse senetleri A, B, C. gruplarına

ayrılmıştır. Bunlardan (a) grubu sermayenin yüzde 65 ini, b grubu sermayenin yüzde 5 ini, c grubu ise sermayenin yüzde 30 unu teşkil etmektedir.

— Sermaye, kalkınma plânlarının gereklerine göre Bakanlar Kurulu kararıyla bir misline kadar arttırabilecektir.

— Bankanın faaliyet konuları ve amacı

Teklifte bankanın faaliyet konuları şöyle belirtilmiştir.

— Esnaf ve sanatkârlar ile küçük sanayicilerin kurdukları meslekî teşekküllerden ana sözleşmelerinde üyelerine kredi temin edebileceği, bu hususta kefalet verebileceği tasrih edilmiş bulunan 507 sa-

yılı kanunun kapsamına giren kuruluşlara kredi vermek,

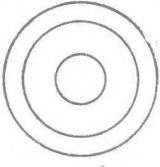
— Küçük sanayi ve el sanatları maddelerini i; ve dış piyasaları sürüm ve satışını temin etmek,

— Küçük sanayicilerle esnafın ve bunlarla ilgili kooperatif, dernek ve birliklerin makina alet donatım vesair ihtiyaçlarını karşılamak üzere şirketler kurmak ve kurulacak şirketlere iştirak etmek,

— Yurt içinde ve dışında gözüken yerlerde şubeler açmak.

Geçici madde

Teklifte yer alan geçici maddeye göre, Halk Bankası Anonim ortaklığının kuruluş kanununa intibakını sağlamak için yapılacak işlemler her türlü vergi, resim ve harçlardan muaf tutulmaktadır.

Tüketiciler Şûrası ve Türkiye

Hüsamettin TUNCAY

Batı ülkeleri, ekonomik ve sosyal alanlardaki dengeli düzeni kurmağa, yüz-yıllar önce başlamışlardır. Zamanla da, değişen dünya şartlarına paralel olarak, düzenlerinin bünyelerinde gereken ayarlamaları yapmak, yeni tedbirler almak ve organizasyonlar vücuda getirmek yolunu tutmuşlardır. Bu maksatla, doğan yeni ihtiyaçları, günün icaplarına uygun ve en yeni metodlarla karşılamak imkânlarını aramışlardır. Bütün bu bilinçli gayretler koordine plânlar sayesinde meyvalarını vermişler ve o ülkeler iekonomik ve sosyal yapı yönlerinden ileri bir düzeye ulaştırmış ve neticede gelişmiş uluslar topluluğu doğmuştur.

Aksine, modern dünya şartlarına uymayanlar, veya uymakta gecikenler basit ekonomi düzeylerindeki statükoyu muhafaza edenler az gelişmiş ülkeler» grubunda klâse edilmiştir.

İktisaden ileri olarak nitelenen ülkeler; sanayide, tarımda, ihracat sektöründe gelişen dünya şartlarına göre gerekli organizasyonların, neler olabileceğini tesbit ettikten sonra, zaruri tedbirleri almışlar, icap eden müesseseleri kurmuşlar, kısacası statükoyu muhafaza etmemişlerdir.

Bu bilinçli anlayış içinde, şartlar ve ihtiyaçların gerekliliğine uygun olarak sanayide sanayicileri, üretimde üreticileri, ihracatta ihracatçıları ve tüketim alanında da tüketicileri koruyan ve birer çatı altında toplayan ciddi ve muntazam birlikler veya müesseseler kurmuşlardır. Aynı anda toplayan ciddi ve muntazam birlikler ne rakip olmalarını intaç etmemiş, bilâkis sosyal ve ekonomik düzen içinde koordine bir şekilde her biri ilgili olduğu topluluğa hizmet etmekte bulunmuştur.

Bu yazımızın konusu, tüketicilerin ko-

runması olduğundan, İngiltere'den biremsâl verecek, bu konunun, Türkiye'miz bakımından arzettiği önem belirtilecektir.

İngiltere, bilindiği üzere iktisaden gelişmiş ülkelerden olup teşkilâtçılık, teşkilât kurma yönünden de dünyada ün yapmıştır. İktisadî ve sosyal bünyesinin hemen hemen her dalında ait olduğu topluluğa hitap eden ve bu topluluğun menfaatlarını koruyan müesseseler görülür.

İşte bunlardan biri de, yazımızın konusunu teşkil eden «Tüketiciler Şûrası» (The Consumer Council) dir.

İngiltere'deki Tüketiciler Şûrası, tüketicilerin problemleriyle meşgul olmak, bunlara çare bulmak üzere tüketici kitlesini korumak amacıyla 1963 yılında kurulmuştur.

Şûra, hukuken bağımsız olup, malî bakımdan İngiltere Ticaret nezaretinin himayesindedir.

Şûra, «önlemek, beliren rahatsızlığı tedavi etmekten daha iyidir» prensibinden hareketle, mal ve hizmetlerin piyasaya kusursuz bir şekilde arzı ve öteyandan malların sıhhatе zarar vermeyecek nitelikte olması ve emniyet içinde tüketilmesi, hizmetlerin de yüksek bir standarda ulaşması için mücadele etmiş ve edegelmektedir.

Tüketicilerin, en kaliteli ve fiyat bakımından en uygun emtiayı seçmesi, yani bilerek alım yapması hususunda Şûra'nın giriştiği aydınlatıcı teşebbüsler, dolaylı olarak; Britanya sanayi sektöründe üstün kalitede mal imali yönünden teşvik edici rol oynamıştır.

Şûra, tüketicilerin memnuniyetsizlik sebeplerini araştırmış ve şikâyet konularının, genellikle malların piyasaya kusur-

lu arz edilmesinden, hizmetlerin noksan ve yetersiz sunulmasından ve bazan da her iki unsurun bir arada bulunmasından doğduğunu müşahade etmiş ve faaliyetlerini, bu konularda hızlandırarak artırmıştır.

Hemen belritelim ki; Şûra'nın faaliyetleri; tüketicilerin yalnız yiyecek ve menkûl maddelerin alımına, fiyatlarına inhisar etmemekte, mesken inşaatına kadar genişlemiş bulunmaktadır. Kalitesiz malzeme ile yapılan inşaatın, büyük, küçük tasarruflarını bu amaca yatıranlar için hem maddî hem de manevî yönlerden ne kadar acı ve menfi sonuçlar meydana getirdiği gerçeğini dikkate alarak işbirliği sağlamak gayesiyle «Britanya Millî İnşaat Tescil Şûrası»na da üye olmuştur. Şûra, çoğumuzun sandığı gibi adı geçen teşekkülün sadece kaydı bir üyesi olmayıp, inşaat konusunda konut sahiplerinin yararlarına ve aynı zamanda tekniğe uygun tarrifler ve formüller de tevdi etmiştir.

Hele Şûra'nın tehlikeli çocuk oyuncaklarının imâl edilmemesi konusunda yaptığı mücadele, İngiltere'de unutulmamıştır.

İngiliz Hükûmeti, tüketicinin menfaatlarını gözeterek çalışan bu teşekküle her yıl Ticaret Nezareti bütçesinden 4 milyon Lira'nın üzerinde yardım yapmak suretiyle Şûra'nın faaliyetlerini malî yönden desteklemektedir.

Bize gelince, bilindiği veçhile memleketimizde tacirlerin ve sanayicilerin işlerini görmek ve menfaatlarını korumak için «İhracatçı Birlikleri» «Ticaret ve Sanayi Odaları ve Borsaları Birliği» gibi müesseseler vücuda getirilmiştir. Ziraatçılar için «Ziraat Odaları» doktorlar ve diğer meslek ve san'at erbabı için odalar veya müesseseler kurulmuş, esnaflar da «Es-

naft Dernekleri, federasyon ve konfederasyon çatıları altında organize edilmiştir.

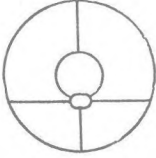
Oysa, tüketiciler için mevzii şekilde istihlak kooperatifleri ve diğer kooperatif türleri dışında, koruyucu hiç bir teşkilat kurulmamıştır. Bahsettiğimiz istihlak kooperatifleri, yapı ve diğer kooperatifler ise, faaliyet bakımından, genel olarak tüm halka hitap etmemekte, sadece mahdut miktardaki üyeleriyle ilgilenmektedir.

Bu durumda, memleketimizde tüketiciler, organize olmadıkları için piyasada sunulan mal ve hizmeti genellikle talep olunan fiatlarla kabul etmek zorunluluğundadırlar. Şikâyetlerini ilmi ve ticari metod-

larla halledecek veya bu yolda mücadele edecek bir organizasyondan mahrumdurlar.

Artık, memleketimizde de; İngiltere misalindeki, tüketicilerin de yararlarını koruyacak, insan sağlığına zararlı, kalitesiz ve yüksek fiatlı malların, gayri ciddi satış hizmetlerinin ve hattâ tehlikeli çocuk oyuncaklarının piyasaya arz edilmesiyle mücadele edecek bir müessesenin kurulması zamanı gelmiş ve geçmiştir bile.

Tüketici halk için kurulması zaruret haline gelen böyle bir teşkilâtın ilk müteşebbis veya kurucuları, alkışlanmağa layık olacaklardır.

8. İşçi Kurultayı Kararları

Yazan: Orhan BULDAÇ

Türk-İş Genel Kurul çalışmaları, Türk Sendika hareketinin ülkemiz yönünden arzettiği büyük öneme paralel olarak yerli ve yabancı gözlemciler tarafından ilgi ile izlenmekte ve kamu oyunun Sendika hareketlerine ilişkin yargılarını önemli oranda etkilemektedir.

Bu kez, 11-Mayıs/16-Mayıs-1970 tarihler arasında, Erzurum'da toplanan 8 ci Genel Kurul nedeni ile Radyo, Televizyon ve Basın temsilcileri Türk-İş delegeleriyle beraber Erzurum'a taşınmışlar ve çalışmaları ilgiyle izleyerek kamu oyuna duyurmuşlardır. İlginin en çok Erzurum ve Doğu bölgesinde duyulduğu bir gerçektir. Genel Kurulun Erzurum'da toplanması, sermaye karşısında emekleri ile geçinenlerin onur ve yaşama mücadelesini yapan, sosyal adalet yanında sosyal güvenlik ve Bölgeler arası dengenin sağlanmasına çalışan Türk İşçi Hareketinin kapsam ve hedeflerinin anlaşılmasına ayrıca kavram karışıklıklarının en çok etken olduğu

ve bunun en çok istismar edildiği Doğuda, kavramların aydınlığa kavuşmasına önemli oranda yardımcı olmuştur.

Doğu ilk kez Türk-İş genel kurulu nedeni ile kavramların ve yurt sorunlarının maksatlı politikacılar dışında güvenebileceklere kimselerin ağzından dinlemek olanağını bulmuş ve bundan da büyük yararlar sağlanmıştır. Ayrıca, Türk-İş Genel Kurulunun doğuda toplanmak gerekçesi de Doğulun umutsuzluğunu umuda, sahipsizlik duygusunu güvene vetevekkülünde bilince dönüştürmüştür. Artık Doğu ve Doğulu bilmekte ve inanmaktadır ki, asırlık dert ve çileleri dert ve çilenin ne olduğunu bilen cesur ve yurtsever işçilerin mücadelesini yaptıkları sorunların başına geçmiştir ve işçilerin etken takipçiliği ile ergeç çözümlenecektir.

Türk-İş 8 ci Genel Kurulu, geleneksel işçi sorunları yanında, ülkemizi Demokratik Düzen içerisinde çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak yönünden çözümlenme-

si kesinlik arzeden yurt sorunlarını tutarlı bir şekilde ele almış ve çözümünü yönünden ilginç önerilerde bulunmuştur. Türk-İş Genel Kurulu sorunları ele alırken sorunların dünyamızın değişen koşulları, dış olaylar ve gelişmeleri ile olan ilişkilerini de belirliyerek görüşlerinin tutarlılığını ve sorunlar yanında gerçekçi olmak niteliğini sağlamıştır. 8 ci Genel Kurula sunulan Çalışma Raporunda sorunların sunulduğu ve öne sürülen çözüm yolları işçiler adına olduğu kadar yurdumuz adına da güven ve kıvanç vericidir. Genel Kurul raporunun bir doküman olarak çeşitli yönlerden arzettiği önem ise, çok büyüktür.

Genel Kurul, çalışmaları sırasında aşırı uçların zararlı eylemleri, Doğunun kalkınması, asgari ücretler, çalışma hayatımızı düzenleyen çeşitli yasalara ilişkin hazırlıklar, gelir adaleti, vergi ve vergi adaleti, eğitim, sağlık, konut ve işsizlik sorunları ile toprak reformu, yabancı sermaye, dış ticaret, ortak pazar ve yeraltı kaynaklarımız konularına özel bir ağırlık vermiş ve sorunlar üzerinde Türk işçilerinin görüşlerinin açıklık kazanmasına olarak hazırlanmıştır.

Genel Kurul ayrıca, 7 ci Genel Kurul sonunda tesbit ve ilân olunan Türk İşçi Hareketinin felsefesini ve amaçlarını kapsayan 23 temel ilkeyi, millî harp sanainin kurulması zorunluluğuna işaret eden bir madde ilâvesi ile yeniden benimsemesi bu 24 maddelik ilkeleri Türk Sendikacılık Hareketinin felsefesi olmaktan öte Ulusal bir niteliğe kavuşturmuş-

tur. Bu son derece önemli ilkeler üzerinde yapılacak çalışmalar ve kaydedilecek başarılar ulusal hedef ve amaçlarımızın gerçekleşmesi anlamını taşıyacaktır.

Türk Milletinin ekonomik ve sosyal sorunlarının bir bütün olarak ele alındığı ve Anayasamızın sosyal ve iktisadi haklar ve ödevler bölümünde yer alan hükümlerin tez zamanda tam olarak uygulanması; Anayasa dışı akımlarla mücadele; cehaletle savaş; sınıflar arası barış, denge ve kaynaşma sağlanması; işçilerin yönetime katılması; tarım iş kanununun çıkarılması; tüm işçilerin iş kanunu kapsamına alınması ve işsizlik sigortasının çıkarılması; Toprak Reformu yapılması; Orman köylüsünün sorunlarının çözümü; bölgeler arasında denge sağlanması; adil ve bir vergi reformu; verimli bir kredi düzeni; üreticilerin kooperatifleşmesi; dış ticaret rejiminde köklü değişiklikler; petrol ve madenlerimizin devlet eli ile işletilmesi; yabancı sermaye alanlarının yurt yararına olacak şekilde belirlenmesi; özel kesimin Anayasada plân ilkelerine uygun hareket etmesinin sağlanması; yatırım politikasının lüks tüketimi önleyici ve işsizliği giderici yönde geliştirilmesi; sosyal konut yapımına öncelik verilmesi; tüm halkımızı kapsayacak sağlık sigortasının gerçekleştirilmesi; eğitimde etkinlik ve fırsat eşitliği sağlanması; ücretlerde adalet ve yeknesaklığın temini ve son olarak da millî harp sanayiinin kurulmasını ön gören ilkelerin gerçekleşmesi yönünden çaba sarfetmek artık bir yurt severlik ölçüsü olarak değerlendirilmelidir.

Sanayide Kuruluş Yeri seçimi

Nurettin ÖZŞİMŞEK

Sanayide kuruluş yeri seçimini, genel sanayileşme politikası ve herhangi bir özel projenin hazırlanması bakımlarından olmak üzere iki yönden incelemek gereklidir.

Bu alandaki Devlet politikası, gerek resmi sınaî kuruluşların projelendirilmesi ve yurd sathına konumunda ve gerekse özel kesime ayrılan alanlarda temel altyapı (liman, yol, enerji tesislerinin) dağılımında ifadesini bulmaktadır.

Diğer bir deyişle, özel teşebbüs Devletin şekillendirdiği altyapı üzerinde, şehircilik konusundaki mevzuatla da paralellik kurmak suretiyle, sınaî projeleri için, en uygun «yer seçimi» ni yapmak durumundadır.

Bunun yanında diğer bir olanak, son yıllarda, Devlet yardımı ile Özel Meslekî Teşekküller tarafından yer yer kurulan «Organize Sanayi Bölgeleri» dir.

Bölgesel fizibilite etüdlerine dayanarak kurulan Ankara-Bursa-Manisa Organize Sanayi bölgelerinde, altyapı tesislerini hâvi parsellenmiş arsalar, spekülasyon konusu olmadan ihtiyaç sahiplerine intikal ettirilmektedir.

Bir sınaî projenin başarılı uygulama şansı, kuruluş yerinin isabetle seçilmesine bağlı olmaktadır.

Bu bakımdan gerekçi bir araştırma da, henüz projelendirme safhasında iken, «kuruluş yeri» faktörü nazarı itibara alınmalıdır.

Proje safhasında, mamûl maliyetlerinin incelenmesi sırasında, yalnız üretim giderleri değil, dağıtım masrafları da gözönünde tutulur.

Dağıtım masrafları da maliyetlere ilâve edilmek suretiyle, piyasanın coğrafi dağılışına paralel olarak işletme büyüklüğünün isabetle tâyin zorunludur.

Burada işletme büyüklüğünden kasıt, günlük ve yıllık mamül üretim kapasitesidir.

Hammadde üreten bölgenin potansiyeli ile, taşıma masrafları ve dağıtım giderleri arasında en uygun çözüm yolu bulunmalıdır.

Bu amaçla yapılacak araştırmalarda diğer yardımcı maddelerle, hammadde ve mamüllerin gerek nakliye ve gerek fiziksel özellikleri yönünden hacimleri ve bozulma durumları gibi - özelliklerle üzerinde de durmak gereklidir.

Yukarıda, henüz proje safhasında işletmenin büyüklüğünü etkileyen ve optimum büyüklüğü tayine yarayan etkenlere kısaca işaret edilmiştir.

Bir sınıî proje için en uygun kuruluş yerinin seçiminde nazara alınması zorunlu faktörler şunlardır:

- 1 — Ham ve yardımcı maddelerle üretilen mamüllerin taşıma masrafları,
- 2 — Kaynakların durumu ve nisbi maliyetleri,
- 3 — Arazi-bina durumu, vergiler ve diğer mükellefiyetler, iklim, işletmede uygulanacak politika, kalıntıların ve gürültülerin giderilmesi ve diğer teknik problemler.

Bu faktörler, genellikle diğerleri sabit farzedilerek teker teker ele alınır. Amaç yapılacak tahlillerle, faktörlerin azami kâr haddini tesbit etmektir.

1. ve 2. numaralı faktörler tek bir ulaştırma problemi haline getirilebilir, bununla beraber kuruluş yerinin tayininde en önemli rolü olan her iki faktörün ayrı ayrı ele alınarak incelenmeleri faydalıdır.

Kuruluş yerinin «ulaştırma» bakımından yapılacak tahlili ile taşıma masraflarının en az olduğu bir seri coğrafi noktalar tesbit edilir.

Bundan sonra yukarıda işaret edilen diğer faktörler de hesaplanmak suretiyle bulunan bu noktalardan en uygun görülen herhangi bir kuruluş yeri olarak seçilmelidir.

Her ülkede kuruluş yerine ilişkin Devlet politikası, sanayiın belirli bölgelere dağılımını öngörmektedir. Bu politika, hammadde kaynakları, arazi tahsisi, enerji, su, iklim, vergileme, işgücü gibi temel ihtiyaçlara dayandırılmaktadır.

Bir özel proje, arzedilen duruma göre, kuruluş yeri olarak tesbit ettiği muhtelif coğrafi noktalar üzerinde; arazi fiyatları, idarî kolaylıklar, vergiler, işgücü temini gibi olanakları da gözönünde bulundurarak tercihinin yapılmalıdır.

Kuruluş yerinin ulaştırmaya göre tahlilinde genellikle problem, kurulacak sanayiın ham madde veya pazarlara yakın olma mecburiyetinin bulunup bulunmadığı yönlerinden bir çözüme bağlanmış olmaktadır. Diğer bir ifade ile «hammadde kaynakların dönük» veya «piyasaya dönük» bir sanayi sözkonusudur.

Tabiatıyla taşınacak hammaddenin ağırlığı, mamüle nazaran fazla ise işletme hammadde kaynağına yakın yerde, aksi halde mamülün arz edileceği pazara yakın yerde kurulmalıdır. Bu konuda yapılacak mukayeselerde nakliye tarifeleri gözönünde bulundurulmalıdır.

Kullanılan işgücünün yüzdesi, kuruluş yerini etkileyen diğer bir faktördür. Ayakbağı sanayii gibi işgücü yüzdesi yüksek olan sanayiler, işgücü arzının bol ve ucuz olduğu merkezleri tercih etmektedirler.

Bu yönden yapılacak tahmin, işgücünün maliyeti ile vasıflı işgücünün mevcut olup olmadığına dayanmalıdır.

İşgücü analizi, aşağıda belirtilen metodla yapılmalıdır:

- Lüzumlu işgücünün, toplam üretim masrafları üzerindeki tesiri ne olacaktır?
- Muhtelif yerlerdeki çeşitli işgücü incelemesi,
- Muhtelif kuruluş yerlerindeki ücret hadlerinin incelenmesi,
- İşgücünün çeşitli yerlerdeki toplam üretim masrafları üzerindeki tesirinin tahlili ve aradaki farkların değerlendirilmesi.

Elektrik enerjisi, bilhassa az gelişmiş ülkelerde kuruluş yerini etkileyen önemli bir faktör niteliğindedir.

Elektrik enerjisi, kuruluş yerinde mevcut olmadığı takdirde, nakil masrafı sanayi kurulmasını önleyecek kadar yüksek

olduğu takdirde, özel bir santral yapımı nazarı itibare alınmalıdır. Elektrik enerjisi ihtiyacı yüksek olan sanayi kolları için, maliyeti yüksek olsa dahi özel bir santral yapılması yolu tercih edilebilir.

Şu, bütün sanayi kolları için lüzumlu olduğundan, kuruluş yerinin seçilmesinde önemli rol oynamaktadır. Kuruluş yerinde su bulunup bulunmadığı, mevcutsa miktarı hakkında gerekli jeolojik etüdler de yapılmalıdır.

Bu yazımızda bir Sınai proje için kuruluş yeri seçimini etkileyen faktörlerle, bunların çözüm yolları hakkında genel mahiyette bilgi verilmeğe çalışılmıştır.

Konu mahiyeti itibariyle çeşitli ekonomik tahlilleri ve teknik incelemeleri gerektirdiğinden sanayi sahasına yatırım yapacak iş adamlarımızın projelerini, kuruluş yerinin isabetle tayıni bakımından teknik - ekonomik süzgeçten geçirmeleri, ileride telâfisi güç kayıpları önleyecektir.

Şehir Ekonomisi

Orhan ERDENEN

Bilimsel açıdan sosyal ve ekonomik sorunlarımıza bakılınca, bunların Tanzi-mattan itibaren ters yönden ele alındıkları anlaşılmaktadır. Bir takım oyalamaca işler veya politika çıkarları karşısında bulunmakta olduğumuz bellidir. Şehir ekonomisi de memleketimizin aynı kader çizgisi içindedir.

Devlet müdahaleleri ister narh politikasında, ister nazım plânlamada olsun tam olarak yapılmadığı için faydeli olamamış, hattâ zaman zaman zararlı bulunmuştur.

Bu hükmümüzde bilhassa İstanbul'u düşünüyoruz.

Önce iki hususu belirtmek gerekir:

1 — Her hangi bir memleketin ekonomisi ve ticaretini sürükleyen bir başşehirin mevcudiyeti. (Bu şehrin hükümet merkezi olması zorunlu değildir.

2 — Şehir entegrasyonu

İstanbul 330 yılından itibaren ekseriya birinci sınıf dünya şehri, süper metropol ve ticarî liman olarak Türk ekonomisine yalnız katkıda bulunmamış; ona istikamet vermiştir. Gayri safi ve safi millî hasılda yeri büyüktür.

Şehir entegrasyonu = dengesi, halitası denilen sentez sosyal ,ekonomik, estetik, teknik, fizikî, malî, hukukî sorunları kapsamakta ve site şartları uygunsa kendi kendine; değilse plânlı teşvik hareketleriyle gelişmektedir. Bunun akside olabilir ve nitekim İstanbul'da olmuştur. 1951 yılından itibaren bütün bir şehir kültürünü, yerleşme düzenini yok eden eksik ve acele bir nazım plânlamanın geniş istimlak müdahaleleriyle şehir entegrasyonu bozulmuştur. Vakıa daha eski veya yakın çağlarda da imar faaliyetleri olarak bu kabil vaziyetler olmuşsa da, şehrin entegrasyonu bozulmamış; bilâkis teşvik edilmiştir. Örnek olarak Roma - Bizans çağının (ikinci tepe ile üçüncü tepesi ara-

sında yerleşmiş) Makron Envalos cad-desi etrafındaki ticaret merkezi olan bölge olan (türkçe karşılığıyla) Uzunçarşı aynen muhafaza edilmiş; han, depo, imalâthane, geçit gibi aktif ticarî-iktisadî unsurlar mahalle - sit düzeniyle pek güzel örülmüştür.

Şehir ekonomisinin, memleketimizde spontane bir gelişim; zaman zamanda duraklama hali içinde vaziyetini biraz daha belirtmek için bir kaç belirli örnek vermekte faide görüyoruz. İsterseniz birinci örnek, üzerinde çok tartışılan Beyazıt = Hürriyet Meydanı olsun.

Bu meydan bilindiği gibi Bizans çağının (Nimpheum Maximus) hükümet meydanıdır. XVI. asırda yapılan Süleymaniye Camiinin bulunduğu mevkîe kada ruzanır. Fetih'te ilk saray bölgesidir. I. Meşrutî yetten sonra Harbiye ve Bahriye Nezaretleri binaları inşasıyla tekrar eski karakterine benzer bir dönüşümdedir. II. Meşrutîyette daha çok, Kapalıçarşı'da düğümlenen çarşı - atölye kompleksinin plânı içindedir. Bir dinlenme yeri olarak estetik, tabii vasıfları kadar; belkide onlardan çok han, kütüphane, cami, medrese, konak, dükkân gibi içiçe ticarî-ekonomik-kültürel ilişkileri düğümler, geçiş (iç münakale) getirerek entegrasyonu tamamlar.

Justinianus Kanunnamelerine; (vakfiye - hatmimarane hassa ilh.) vesikalarına baktığımız zaman belde hayatının en iyi şekilde işleminin düşünüldüğü anlaşıyor. Şimdi karşımızda, setler halinde garipsiyerek yükselen Beyazıt = Hürriyet Meydanının bir türlü plân ve nizam kavuşturulamamış olmasının nedenleri, mimarî zevkin eksikliğinden çok, bu kompleksin entegrasyonuna ait fikir ve hesapların noksandır.

Nasıl ki Fatih Sultan Mehmet zama-

nında nüvesi kurulup, Sarı Selim'in iradesiyle Sokollu Mehmetpaşa tarafından yeniden tesis edilen ve geniş bir çevre ticarî ekonomik ihtiyacı ve ilişkileri karıştıran Galata Bedestenini de aynı vaziyettedir. Mimarî yapısıyla fizikî - estetik araştırmalar yanında çeşitli (kefalet, rehin sandıkları ve mezat işleriyle) malî-hukukî mevzuatı da beraber getirip yaşatmış ve Galata'nın bu sahil kompleksinin entegrasyonunu tamamlamıştı. Yukarıda belirttiğimiz görüşlerin eksikliğiyle bu Bedesten uzun müddet depo olarak kullanılmıştı. Son dört seneden beri de yalın kat hesaplarla içerisinde bölmelerle dükkânlar yapılmıştır.

Amerika'da bazı araştırmalarıyla tanınmış Jane Jacobs (1969 - Newyork basımıyla) bize «The Economy of Cities» isimli bir kitabını sunmuş bulunmaktadır.

J. Jacobs bu kitabında bilhassa şehir verimi ve ilişkileri üzerinde durarak ez-cümle şunları yazmaktadır: «Bir şehrin gelişme oranını ölçmek istersek, bir veya birkaç senenin verilerini hesaplamakla yetinmemeliyiz. Eski verinin yeni işlere olan ilâvelerinin oranını ve yeni işlerin eski işler olan oranını ölçmemiz lâzımdır. Bundan sonra alçak veya yüksek bir gelişme oranından bahsetmek için çeşitli zamanlardaki yeni mal ve hizmet ilâvelerini ve değişik şehirler arasında bu ilâve oranları kıyaslayabiliriz. Örnek olarak farzedelim ki «A» şehrinde meselâ 1870 de, o şehirde yapılan işlerin (çalışmaların) malî kıymeti toplanmış olsun; on yıl sonra 1880 de İstatistikçiler 1870 yılında o şehirde daha üretilmemiş olan mal ve hizmetlerin kıymetini ayrı tutarak aynı hesaplamayı yapabilirler. Bu yeni mal ve hizmetlerin kıymetinin 1870 deki, o şehirdeki mal ve hizmetlerin kıymetine olan oranı, bu on

yılın gelişme hızı olarak bize bir % rakamı verecektir. Fakat yüz sene evvel olduğu gibi bugün de böyle hesaplar yapılmamaktadır. Buna rağmen (gayrisafi = gros) kaba gözlemler şehirlerin gelişme hızları hakkında bazı şeyler söylemektedir.

Bugünkü İngiliz ve Amerikan şehirlerinin aksine, Japon şehirlerinin gelişme hızı çok yüksektir.

Sovyet plâncıları yeni işlerin Moskova'da kullanılırken; işsizliğin çok olduğu küçük ve orta büyüklükteki Sovyet şehirlerinde ise bu oranın çok düşük olmasının yakınmaktadır.

Newyork 1800'lerden başlayarak 130 yıl kadar muazzam bir şekilde gelişme oranına vardı. 1930 dan sonra ise, bazı belirtilere göre gelişmenin tersine döndüğü anlaşılmaktadır. Newyork'taki iş yerlerinin sayısındaki kesin düşüşler, aylak, işsiz ve fakirlerin sayısındaki devamlı artış; şehir bürokrasilerinde üretim yapmayan işlerin devamlı oranda artması; git-tikçe şehrin yüksek okul ve fakülte mezunları için yetersiz faaliyetler; yapılmamış iş ve çözülmemiş kullanışlı problemlerin bir araya gelmesi; eskinin kayıplarını yok etmek için yeni çeşit imâl edici çalışmaların yokluğu; yapılmakta olan işlerin yanlışlığı açık olduğu halde; yine ısrarlı ve devamlı bir şekilde bu yolları devam ettirmek.. Bütün bunlar büyük bir şehrin ekonomik yönden ölmesinin klâsik belirtileridir.»

J. Jocoles birde «şirket şehirleri»nden bahsederek şunları söylüyor: «bir şirket şehrinin büyük avantajlarından biri de, halkın hayatını kazanmak için bir kaç değişik yolun bulunmasıdır. Fakat bu ekonomik gelişmeyi ilerletmez. Gelişme ile verimlilik arasındaki ayrılık eskisine yeni iş katabilecek (fert) bireyleri etkilemesi

bakımından da düşünebiliriz. Verimliliğin görüş noktasından belirli bir iş için yetiştirilmiş ve o işte iyi olan kimselerin o çeşit bir işte çalıştırılmaları en iyisidir. Ekonomik gelişmede belirli bir iş için yetiştirilmiş kimseler o işe yeni bir şey katarlarsa, eğer yaptıklarını değiştirirlerse o zaman 'en kıymetlidirler...

Büyük bir şehir bir çok şey için büyük bir pazardır. (Hattâ küçük bir şehir de «relativ» olarak birkaç belli ve özel mal için büyük bir pazardır.) Toplu bir pazar ise konsantre edilmiş, kendi içinde verimli bir şeydir.»

✱

Şehir (site) nin teşekkülü için en çok kabul edilen görüş «gravitation» = «çekim» tezidir. Çeşitli faktörler halkları bir araya getirir ve örgütlerler. Bu örgütlenmelerde ihtiyaçlar pek tabii olarak artar, bu artan ihtiyaçlar teknolojiyi, çeşitli fakülteleri ve ekonomik faaliyetleri yaratır. Eğer şehir hayatına ve yerleşme düzenine - İstanbul'da yapıldığı gibi - müdahale edilmiyorsa kendi kendine bir entegrasyon sağlanır. Eğer bu entegrasyon enfrastürüktür ve imalât - sanayi bölgeleriyle, yeni teknik öğretim müesseseleri ve kurslarıyla teşvik edilirse şehir ekonomisi millî ekonomiye daha büyük katkıda bulunur. Böylece nüfus artımının ilk ve son faktör olduğu görülmektedir.

II. Mehmet (Fatih) 1454 den itibaren Anadolu'dan; Yavuz Sultan Selim İspanya'dan; Kanunî ve II. Hamit Rumeli'den ve iç Avrupa'dan bu sebeplerle ahali getirterek, belirli bölgelerde iskân ettirmişlerdir. Birçok semtler, örnek olarak Aksaray semti, Belgrad köyü, o göç edilen yerlerin isimlerini taşımaktadır.

Aynı sebeplerle Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın II. Beş Yıllık (1968-1972) Kalkın-

ma Plânı'nda (Sf. 55,263,269) «Büyük şehirler, büyüklükleri ölçüsünde şehirleşmenin iktisadî ve sosyal gelişmeye katkısını arttıran bir güç kazanmaktadır.» «Şehirleşme desteklenecek, bu hareketin yarattığı müesseseler, şehir, çevre ve bölge ilişkileri içinde düşünülecektir.

İkinci Beşyılık Plân'ın temel gelişme hedefi gayri safî millî hasılayı 1967-1972 yılları arasında % 40,3 arttırmaktır. Türk ekonomisinin karşılaştığı yapısal güçlüklerin süratle ortadan kaldırılması ve kaynakların en etkin bir şekilde kullanılması zorunludur. II. Beşyılık Plân, ekonominin yılda ortalama % 7 oranında gelişmesini ön görürken, bu gelişmenin sağlanabilmesi ve devam ettirilebilmesi için köklü bir yapısal değişimin meydana getirilmesini de hedef olarak almıştır.»

Bu köklü yapısal değişim ise, 1960-1965 döneminde binde 51.5'u bulan ve daha da yükselecek olan şehirler nüfus artışıında meydana gelecektir.

Ancak bir şehrin % 50'si (İstanbul ve Ankara gibi) ilk çağ sitlerinden beter gecekondularla doldurulamaz.

Londra, Paris, Moskova, Tokyo gibi memleket ticaret ve ekonomilerine istikamet veren şehirler arasında İstanbul'da, yanlış yaptıklarımızı da telâfi için, şehir entegrasyonu uzmanları olacak iktisatçıları kısa zamanda yetiştirip, onlara nazım plânlamada baş görevi vermek zorunluluğundayız. Aksi taktirde Türkiye Birleşmiş Milletler üyesi devletler içinde millî gelirleri en düşük üç üyeden biri kalmaya mahkûm olacaktır.

Konuşma Sanatı

Senan BİLGİN

«Biz anlamışlarsa, bu iyi konuştuğumuzun delilidir.» diyor Molière. Ama pek çok problemin karşılıklı konuşmalarla çözümlendiği günümüzde, bir çoklarımıza toplum önünde konuşmak güç gelir, anlaşılamamaktan korkarız!... Özellikle iş hayatında etkili konuşmanın önemi büyüktür. İdareciler görüşlerini yönetim kurullarında açıklamak ve savunmak zorundadırlar. Sözler bazan mucizeler yaratabilen, insanlara bilgi veren, onları hayran bırakan, hareket getiren garip bir kudrettir.

İnsan beyni esrarlı bir organdır, doğar doğmaz işlemeye başlar da, toplum önüne çıkınca durur. Toplum önünde sinirlenir, heyecanlanır mısınız? Eğer «evet» diyorsanız iyi bir hatip olabilirsiniz; çünkü, tarihin ünlü hatipleri konuşmalarından önce, konuşurken veya sonradan tir tir titreyecek kadar heyecanlanırlardı. Yapılan araştırmalar, tüm yöneticilerin, çalışma zamanlarının yaklaşık olarak % 80'ini konuşarak geçirdiklerini göstermiştir. Bu yüzden işin gereklerine göre etkili konuşabilmek, karşınızdakilerin dikkatlerini

üzerinizde toplayıp onların düşüncelerini etkilemek pek çok bakımlardan yararlıdır.

Teorik olarak yöneticinin konuşmayı yazışmalardan daha kolay bulması gerekir. Yazarken önünde sembollerle doldurduğu bir kâğıt vardır. Düşüncelerinin çeşitliliğini ve gücünü belirtmek için sadece noktalama işaretlerine güvenmek zorundadır. Ama konuşurken.... elinde daha güçlü silahları vardır. Örneğin:

- a) Konuşma hızını ayarlayabilir.
- b) Önemli noktaları belirtmek ve ilgi çekmek için ses tonunu değiştirebilir.
- c) Konuşmasında kısa bir süre için durarak önemli bir noktanın zihinlerde yer etmesini sağlayabilir.
- d) Tabii ve ahenkli jestlerle ilgiyi çekebildiği gibi inandırıcı da olabilir.

DİNLEYİCİ KORKUSU

Toplum önünde heyecanlanmak gayet normaldir. Ama aşırıya varan asabi bir korku veya gülünç olacağınızı şuurlatma

işlemek yersizdir. Dinleyiciler sizi dinlemeye gelmişlerdir sizinle alay etmeye değil. Sizden onları harekete getirmenizi beklerler. Fakat kötü hazırlanmış bir konuşmayı dinlemenin, hayatın en sıkıcı anlarından olduğunu da unutmamak gerekir.

Parmakların karıncalanması, avuçların terlemesi, ağzın kuruması, yüz kızarması dinleyici korkusunun ve heyecanın başlıca belirtileridir. Böyle hallerde yapılacak tek şey konuşmacının, bu belirtilerin tabiatın ona iyi bir konuşma yapacağının işaretleri olduğunu hatırlayarak kendine hakim olmasıdır.

Pek çok yönetici konuşmaları sırasında oluşabilecek kötü durumlardan korkarlar. «Ya konuşurken zihnim durur da ne söyleyeceğimi unutursam?» Eğer konuşurken bu gibi durumlarla karşılaşırsanız unutmamanız gereken altın kural şudur: Paniğe kapılmayın, en önemlisi durumunuza açığa vurmayın. Sakın kekeleyerek özür dilemeye, güçsüz bir sesle ne söyleyeceğinizi unuttuğunuzu mırıldanmaya kalkmayın. Konuşmayı kesin. Notlarınıza bakıp ipin ucunu tekrar yakalamaya çalışın veya bir sonraki noktaya geçin. Bu gibi hallerde dinleyicilerden utanmak gereksizdir, çünkü o anda sizinle alay etmek akıllarının köşesinden bile geçmez. Aksine aynı şeyin kendi başlarına geldiğini düşünerek, adeta aynı kötü durumu sizlerle beraber yaşarlar. En kısa zamanda durumu düzeltebileceğinizi ümit ederler.

Önemli bir yönetim kurulu toplantısının veya dışardaki bir konferansta firmanızın temsilcisi olarak önemli bir teklifte bulunacağınızı düşünelim. İlk önce dinleyiciler üzerinde iyi bir intiba, sonra da konuşmanızla kubbeye hoş bir seda bırakmalısınız.

Aşağıdaki maddeleri güzel konuşmanın 9 altın anahtarı olarak niteleyebiliriz.

- 1) Dinleyicileri tanımak.
- 2) Konuşmayı hazırlamak.
- 3) Konuşmaya başlamak.
- 4) Sesi iyi kullanmak.
- 5) Kelimeleri seçmek.
- 6) Dinleyicilerle ilişki kurmak.
- 7) Yardımcı unsurlardan yararlanmak.
- 8) Tiklerden kaçınmak.
- 9) Sonuç.

Şimdi bu 9 ana kuralı detaylı olarak inceleyelim.

DİNLEYİCİLERİ TANIMAK

Önce dinleyicilerinizin kimler olduğunu, ne ile ilgilendiklerini, ortamın ne olduğunu ve tam olarak ne hakkında konuşacağınızı tesbit ediniz. Dinleyicilerin tanımması konuşmanın hazırlanması kadar önemlidir. Dinleyicilerinizin yaşlarını daima göz önünde tutmalısınız. Gençlere 20 öncesinden örnekler vermek yersiz olur.

KONUŞMAYI HAZIRLAMAK

Yeterince hazırlanmadan güzel ve etkili bir konuşma yapmak imkânsızdır. Gayet iyi hazırlanmalısınız. Hazırlanmak sinirleri teskin eden en iyi ilâttir. Sir Winston Churchill yapacağı her konuşmanın her dakikası için tam bir saat çalışırdı. Mark Twain'in irticalen yapacağı konuşma için üç haftadan fazla hazırlandığı bilinmektedir.

Konuşmanızın özünü tek bir cümle halinde yazarak hazırlanmaya başlayınız. Bu ana fikir etrafında düşünerek aklınıza gelen yardımcı fikirleri, örnekleri, hikâye ve anıları tesbit ediniz. Kendinize ait düşünceler en etkili olanlarıdır. Yapacağınız konuşmanın türüne göre çeşitli kaynaklardan aldığınız bilgi ve rakamları da verebilirsiniz. Konuşmanın etkisini ve çekiciliğini bozmamak için bu verilerin derecesini ga-

yet iyi ayarlamak gerekir. Konuşmanız tabii, canlı olmalı, kolay anlaşılmalı, kuşağa hoş gelmelidir.

Konuşmalar genellikle iki şekilde hazırlanır: metin tamamen yazılır veya kart sistemi uygulanır. Metnin tamamen yazıldığı konuşmalarda, konuşmacı notlarına bakarak konuşur. Kart sistemi ise oldukça ilginçtir. Konuşmanızın müsvettesini hazırladıktan sonra önemli noktaların altlarını çizerek onları kartlara geçirin. Kâğıtlar ellerin titrediğini apaçık belli eder, fakat kartlar bu yönden gayet emindirler. Üzerlerine önemli noktaları yazdığınız kartları sıraya koyup numaralayın. Kenarlarından bir tel raptiye ile tuttumayı da unutmayın. Çünkü konuşurken etrafa saçılan kartlar size hayatınızın belki en acı anlarını yaşatacaktır.

Kartlardaki kelimelere bakarak konuşmanızın defalarca provasını yapınız. Her defasında kelimelerin arasını daha iyi öğretilmişinizi göreceksiniz. Konuşmanızı ezberlemeğe kalkmayın, çünkü şiir gibi okunan bir konuşma pek çok niteliğini yitirir. Ayrıca konuşmanızı ezberlerseniz söyleyeceklerinizi kolayca unutabilirsiniz. Nekadar çok çalışırsanız konuşmanız o derece güzel olur. Konuşmalarınızı bağıra bağıra prova ediniz. Karınıza, sekreterinize, arkadaşlarınıza hattâ teybinize ve aynanıza bile dinletiniz. Eğer büyük bir idareciyseniz ve konuşmalarınızı başkalarına hazırlatıyorsanız, hazırlanan konuşmayı dikkatle inceleyip, gerekli düzeltmeleri yapmanız yararınıza olur.

KONUŞMAYA BAŞLAMAK

Konuşmaya giriş çok önemlidir. Dinleyiciler için üzerlerinde bıraktığınız ilk izlenim çok şeyler ifade eder. Açış sözlerinizi mümkün olduğu kadar kısa ve öz tutunuz.

Dramatik veya espirili bir söz toplumun dikkatini üzerinizde toplamanızı sağlar. Fakat herkezin bilebileceği klâsik bir fıkra ile söze başlamak etkisiz olur. Ölçsüz nükte yapmaktan kaçınınız. Söyleyeceğiniz ilk kelimeler toplumu ışığa boğmalıdır. Yapacağınız konuşmanın türüne göre giriş ayarlamalısınız. İş konuşmalarında, konunun ana hatlarını veya ne gibi soruları cevaplayacağınızı belirterek bir giriş yapmak uygundur. İşin başından dinleyiciyi konuşmanızın havasına sokmaya gayret ediniz.

Yapmanız gereken çok önemli bir nokta var, toplum önünde. Sakın dinleyicilerden toplum önünde konuşmanın pek kolay olmadığını söyleyerek özür dilemeyiniz. Dinleyiciler özür dileyen konuşmacıları daima bir kusuru yakalayabilmek, eleştirecek bir yönünü bulabilmek için dinlerler. Toplum güçlü bir lider tarafından yönetilmek ister, güçsüzlerin toplum karşısında yeri yoktur.

SESİ İYİ KULLANMAK

Sesinizi daima şartların gerektirdiği gibi ayarlamalısınız. Başınızı dik tutunuz ki sesiniz direkt olarak dinleyicilere yönel-sin, masaya değil. Genellikle yeterli sandığınızdan bir ton daha yüksek sesle konuşunuz. Sesinizi ilginç bir şekilde kullanınız. Ses insan vücudunun tabii bir müzik aletidir. İç sıkıcı, monoton bir konuşmanın dinleyiciler üzerinde hiç bir etkisi olamaz. Tabii olunuz, hislerinizi tutmayınız, sesinize değişik tonlar ve renkler vermekten korkmayınız. Konuşmanızla şahsiyetinizi belirtmezsiniz, fikirleriniz ne kadar sağlam olursa olsun, inandırıcı olamayacaktır.

Diğer önemli bir nokta da konuşma hızıdır. En kötü şey sesin monotonluğudur, konuşmacının fazla heyecanlanarak

demogog tavırları takınması da aynı derecede olumsuzdur. Ya çok yavaş konuşursunuz, dinleyiciler gündüz rüyalarına dalarlar ya da çok hızlı konuşursunuz sizi takip edemezler. İki halde de sonuç ortakdır. İlgi kaybolur ve can sıkıntısı gittikçe artar. Konuşma hızınızı değiştiriniz. İkinci plânda kalan noktaları belirtirken hızlanıp, önemli noktaları belirtirken yavaşlayınız. Çok önemli bir şey söyledikten sonra bir kaç saniye susarak söylenenlerin zihinlerde yer etmesini sağlayabilirsiniz.

Eğer konuşurken mikrofon arızalanırsa, paniğe kapılmayın, tabii olun. Elinizden geldiği kadar sesinizi yükseltin ve bütün kişiliğinizi ortaya koyun.

KELİMELERİ SEÇMEK

Basit, günlük hayatın normal kelimelerini kullanınız. Son derece mecbur kalmadıkça yabancı kaynaklardan kelimeler kullanmayınız. Kelime hazinesi yerine vokalbüler, özellik yerine spesifikasyon gibi. Konunuzu göz önünde bulundurarak dinleyicilerinizin kolaylıkla anlayabileceği kelimeler kullanınız. Yetersiz açıklama yapmadan özel terimler, teknik bilgisi az olan dinleyicilere hitap ederken de teknik terimler kullanmayınız. Konuşmanın açıklığı ve akıcılığı ile etkilenen dinleyiciler, kapalı ifadelerle sıkılırlar. Kelimelerinizi yukarıda belirtilen esaslar dahilinde dinleyicilerinize göre seçiniz.

DİNLEYİCİLERLE İLİŞKİ KURMAK

Dinleyicileri etkiniz altına almak istiyorsanız onlara bakmalısınız, yere, tavana, masaya, pencereye değil. İnsanları kazanmak için onların gözlerinin içine bakmak gerekir. Küçük guruplara konuş-

ma yapmak oldukça kolaydır. Fakat büyük guruplar önünde konuşmak demek, dinleyicilerinizi zihninizde guruplara bölüp, her guruba ayrı ayrı hitap etmek demektir. Pek çok konuşmacı, konuşurken sadece bir kaç kişiye veya tek bir guruba hitap eder. Gerçi sesleri bütün dinleyiciler tarafından duyulur ama ihmal ettikleri kısımlardaki dinleyicilerin ilgileri kaybolur. Bunun için bakışlarınızı dinleyiciler üzerinde gezdiriniz.

Dinleyiciler sizi alkışarlarsa alkış bitene kadar beklemeniz yerinde olur. Konuşmaya devam ederseniz, dinleyiciler bundan kendilerine önem vermediğinizi ve alkış istemediğinizi düşünürler. Eğer size cevaplayamayacağınız bir soru sorulursa, bilmediğinizi hemen itiraf edin. İlle de cevap vereceğim diye bir şeyler söylemeye kalkmayın.

Genel konferanslarda dinleyiciler arasında henüz konferans dinleyecek olgunluğa erişmemiş aşırı gürültücüler çıkabilir. Bunlara karşı fazla yumuşak davranmak lüzumsuzdur, fakat sakın sinirlenmeyiniz. Durumu uygun bir şaka ile geçiştirilebilir veya onları diğerlerinin yanında küçük düşürecek bir nükte ile işi halledebilirsiniz. Toplumu yönetmek bir sanattır. Bu sanat ise tecrübelerle kazanılır.

Konuşmanızın süresini işlediğiniz konuya ve dinleyicilere bağlıdır. Genellikle az ve öz konuşun. Abraham Lincoln'un meşhur Gettysburg söylevi sadece iki dakika sürmüştür. Dakikada 100 kelime söylemek şartıyla, yediden on dakikaya kadar iyi bir konuşma yapılabilir. Resmi bir beyanda bulunacağınız zaman konuşmanızı yazıp okuyunuz. Bu arada basını da unutmamak gerekir. Eğer önemli bir şey söyleyecekseniz gazeteciler orada olacaklardır. Basın mensuplarına konuşmanızın

yazılı bir özetini önceden vermeniz çok yerinde olur.

YARDIMCI UNSURLARDAN YARARLANMAK

Ustalıkla kullanıldıklarında, duyumlara hitap eden yardımcı unsurlar büyük faydalar sağlarlar. Fakat gereğinden fazla yardımcı unsur dinleyicileri rahatsız eder. Bunları önemli bir noktayı başka bir yolla daha iyi anlatamayacağınız zaman kullanınız. Yardımcı unsuru seçerken iyice düşününüz. İş bitince de hemen ortadan kaldırınız veya üzerini kapatınız. Eğer olduğu gibi ortada bırakırsanız, dinleyicilerinizin dikkati yardımcı unsura yönelecektir.

Gerçek hayattan alınmış örneklerle, belirli noktalarını kelimelerle resimleyebilirsiniz. Böylelikle dinleyici topluluğu konuşmanızı daha ilginç bulacaktır.

TİKLERDEN KAÇINMAK

Pek çok konuşmacının dinleyicileri son derece rahatsız eden devamlı hareketleri ve kelime tekrarları vardır. Çekentinizin yakasını tutmak, kravatınızı sıkmak, burnunuzu uğmak, kulağınızı kaşımak, gözlüğünüzü çıkartmak, tekrar takmak, saçlarınızı düzeltmek veya masanın üzerindeki herhangi bir şeyle oynamak, bu tür hareketlerin belli başlılarıdır. Rahatsız olan dinleyici bu hareketleri saymaya başlar. Pencerenin yanında oturan gözlüklü bey kaç kere gözlüğünüzü çıkarıp taktığınızı; orta sırada, tam karşınızdaki sarı saçlı bay ise kaç kere saçınızı düzelttiğini sayar. Böylelikle genel dikkat dağılır. Konuşmacının ise durumdan asla haberi yoktur. Bu gibi hareketlerden kurtulmanın tek çaresi, konuşmanızın provasını yapar-

ken dinleyenlerden sizi uyarmalarını, mesela masaya vurmalarını istemektir. Zamanla bu vuruşlar beyninizde adeta yer eder, siz de tiklerinizden kurtulmuş olursunuz.

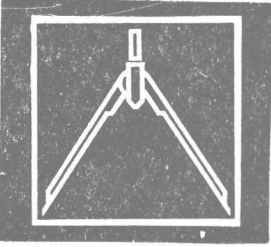
SONUÇ

Acaba konuşmayı nasıl bitirmeli? En kolay ve basit yol konuşmanızın önemli noktalarını özetlemektir. Konuşmanızı güzel bir sözle veya herhangi bir kaynaktan aldığınız kısa bir bölümü belirterek bitirebilirsiniz.

Eğer güzel konuşmak istiyorsanız herşeyden önce kendinizi tanımaya çalışınız. Herşey gibi güzel konuşmanın da belirli yol ve kuralları vardır. Hatta Avrupa'da çeşitli firmalar «güzel ve etkili konuşma kursları» düzenlerler. Yaptığınız konuşmalar kişiliğinizin aynasıdır. Nasıl bir insan olduğunuz, nasıl düşündüğünüz, değerleriniz konuşmalarınızdan kolaylıkla anlaşılabilir.

Küçük aile toplantılarındaki, hatta iki kişi arasındaki konuşmalarda bile uyulması gereken bazı kuralları vardır. İlk önce hep siz konuşmayın, bırakın biraz da başkaları konuşsun. Devamlı kendinizden bahsetmeyiniz. Hemen karşınızdakinin fikrini yıkmaya kalkmayın, görüşünüzde ısrar etmeyin. Açık konuşup, gereksiz tenkitlerden sakının. Konuşanın sözünü kesmeyin, lüzumu yokken konuyu değiştirmeyin.

Eğer siz de toplum önünde konuşmayı oldukça güç bulanlardansanız, yaptığınız konuşmalarda hafiften kestirenler varsa, bu yazımın sizlere bir şeyler vermesini dilerim.

Para Darlığı

Renan BAYKAN

Paranın ekonomi üzerindeki etkileri çok çeşitlidir. Özellikle Keynes'ten sonra para arzı ile faizin teşekkülü, dolayısıyla yatırım ve millî gelir arasındaki ilişkiler açık olarak ortaya konmuştur. Bugün para miktarının azaltılıp çoğaltılması ekonomi politikasının temelini teşkil etmektedir.

Son yıllarda iş çevrelerini ve ekonomistleri en çok meşgûl eden konulardan biri şüphesiz para darlığı, diğer bir deyimle likidite sıkıntısı olmuştur.

Bir taraftan para darlığından yakınılırken, diğer taraftan enflasyonist baskı ve fiat yükselişlerinden söz etmek çok ters görünmektedir. Bu durumun para arzının sektörlerarası dağılımındaki eşitsizlikten doğduğu ifade edilmektedir. Diğer taraftan memleketimizdeki enflasyonun maliyet enflasyonu olduğunu da unutmamak

gerekir. Gerçekten özellikle ithâl malı ham madde ve malzeme fiatlarının yükselişi, dahildeki prodüktivite düşüklüğü maliyetleri olumsuz şekilde etkilemekte ve fiatlar umumî seviyesinin artmasına sebep olmaktadır.

Memleketimizde para arzının millî gelire oranı % 8 - 9 civarındadır. Gelişmiş ülkelerle kıyaslanırsa bu oranın çok düşük olduğu görülecektir. Ancak ekonominin kapalı bir karakteri bulunması, bu para arzının düşüklüğünün başlıca nedenidir.

Ekonominin maneterizasyonu ile bu nisbet artacaktır. Öte yandan memleketimizde özel sektör reeskont kredisi adam başına 100 T.L. gibi düşük bir seviyededir.

Enflasyona yol açmamak için para arzı artışının gayrisafi millî gelir artış hızı

zı ile uyuşması gerekmektedir. Türkiye'de yıllık para arzı artışı % 10 - 15 civarındadır. Bu oranın bir kısmı fiat artışları karşılığı bir kısmı da moneterizasyon ve ih-tiyat payı olarak belirlenmektedir.

Burada şunu ifade etmek gerekir ki, para arzı artışları mevsimlik ekonomik dalgalanmalara gereğince itibak ettirilememektedir. Likidite noksanından yakınıldığı şu devrelerde, Merkez Bankası emisyonunun devamlı olarak ve önemli miktarda düşüşler gösterdiğini görüyoruz.

S E B E P L E R İ

Her yıl Ocak ayından başlayıp yaz mevsimine kadar devam eden likidite sıkıntısının nedenleri çok çeşitlidir. Bu etkeler, aşağıda kısa olarak sıralanmıştır:

1 — MEVSİMLİK DURGUNLUK

Türk ekonomisinde, tarım sektörünün hakimiyeti kuvvetlidir. Bütün gayretlere ve teşvik tedbirlerine rağmen sınaî gelişme yeter seviyeye ulaşamamıştır. Hasat mevsimi olan sonbaharda ekonomi kısmen canlanmakta ve üretimini piyasaya intikali veya devlet tarafından yapılan mübayaalar sebebi ile likidite kısmen artmaktadır.

Buna mukabil içinde, bulunduğumuz devre ziraî üretim bakımından dezavantajlı bir durumda bulunmaktadır. Ekonomik bünyenin olumlu yönde gelişmesi ile, zaman bakımından gelir ve giderler arasındaki fark tabiatile ortadan kalkacak ve mevsimlik dalgalanmalar yumuşayacaktır.

2 — İHRACATIN MEVSİMLİK DALGALANMALARI

Aylık dışticaret istatistikleri tetkik

edilirse özellikle ihracatımızın sonbahar mevsiminde canlandığı ve kışbaşından itibaren tedricen yavaşladığı müşahade edilir. Bu durum, gene tarımsal yapıya dayanmaktadır. İçinde bulunduğumuz şu günler, ihracat gelirlerinin düşük olduğu bir döneme rastlamaktadır.

3 — DEVLET GELİR VE GİDERLERİ

İnşaat mevsimi olması nedeniyle devlet harcamaları genellikle yaz aylarına hisar etmektedir. Kaldı ki bütçe döneminin sonuna doğru carî harcamalar dışındaki harcamaların hükümetçe durdurulması bir adet halini almaya başlamıştır. Bu bakımdan devletle iş yapan müteahhitler, kış mevsiminde likidite sıkıntısı içinde bulunmaktadır.

Aksine olarak, Gelir Vergisinin ve diğer bazı vergilerin ödeme devresi bu sezona (Mart ayı) rastlamaktadır.

4 — BEKLEYEN TRANSFERLER

Döviz kıtlığı nedeniyle, transferler ortalama 8 ay gecikme ile yapılmaktadır. Bu süre içinde mal bedelleri ve teminatlar atıl vaziyette beklemektedir. Gerçekten 75 sayılı tebliğ ile, mal bedeli Türk liralının talep anında yatırılması yolunda bir uygulamaya yol açılarak, sektörler arası likidite farkının büyümesine de sebep olunmuştur.

Geçen sene Ocak - Şubat döneminde özel sektör ticarî senetler 6,4 puanlık bir artış göstermişken bu yıl aynı devredeki artış 4,9 seviyesinde kalmıştır. Tebliğin ilk olumsuz etkileri böylece kendini göstermeye başlamış bulunmaktadır.

Netice olarak para darlığının ana sebebinin ekonomik bünye ve gelişme ile

ilgili olduğu, ancak yeterli bir para politikası vasıtasile darlığın giderilmesine çalışılmasının arzu edildiğini ifade edebiliriz. Bu arada yüksek nisbetteki ithâl teminatlarının düşürölmesi hem özellikle maliyet-

ten doğan fiat artışlarının hızının yavaşlatılmasında ve hem de likidite darlığının geçirtilmesinde ilk tedbir olarak düşü-
nülebilir.

beciya

İdarecinin yetiştirilmesi nasıl gerçekleştirilir ?

Yıldırım KILKIŞ

I — Giriş :

İşletmelerin başarısı, iyi yetişmiş, bilgi ve tecrübelerini kullanmasını bilen, sevk ve idarecilik prensiplerini uygulayan idareciler mâlik olmaya bağlıdır. Bu gibi idarecileri kadrosu içinde yetiştirmeyi başaran bir işletme, idareci ihtiyacı karşısında hazırlıklı bulunarak değişen şartlara kolaylıkla uyabilir.

Zamanımızda, büyüyen ve gelişen her ticarî veya sınaî işletmede, büyük problemlerden birisi, yetişmiş idarecinin teminidir. Sevk ve idarecilik eğitimi veren müesseselerin, memleketimiz ihtiyacına yeterli sayıda mezun vermediği, Devlet Plânlama Teşkilâtının ve Türk Sevk ve İdare Derneği'nin muhtelif yayınlarında açıklanmıştır.

II — İdarecinin İşletmede İçinde Yetiştirilmesinde Uygulanan Şekiller :

Bu alandaki ihtiyacın karşılanması için en iyi imkânın, işletmenin bizzat kendisi olduğu muhakkaktır. Kadrosu geniş olan firmalar, veya işletmesinin gelecekteki

idareci ihtiyaçlarını karşılamaya önem veren firma sahipleri, işletme-içi yetiştirme konusunda sistemli çalışmalar yapmaktadırlar.

A — Eliminasyon Yolu :

Bu çalışmalardan birisi, daha ziyade geniş kadrolu firmalarca uygulanmaktadır. Buna göre, müesseseye muhtelif firmalardan veya iyi bir derece ile tahsilini bitirmiş yeni mezunlardan bir kaç eleman alınarak, kabiliyetlerinin ölçülmesine yarıyacak talî görevlerde ve müşavirliklerde istihdam edilirler. Bunların arasından bir iki yıl zarfında olumlu çalışması göz dolduran eleman-eleman alınarak, kabiliyetlerinin ölçülmesine yarıyacak talî görevlere sevk ve idareci olarak tayin edilirler. Memleketimizde bazı büyük bankalar ve holding tipi ciddi firmalarda buna benzer bir uygulama görülmektedir.

B — Programlı Çalışma Şekli :

Diğer bir uygulama şekli de bir program tespit edilerek çalışılmasıdır.

Sevk ve idarecinin bu şekilde yetiş-

tirilmesinde, genel olarak işletmenin, ekonomik ve sosyal olaylara karşı tutumuna ve firmanın ihtiyaçlarına göre tanzim olunacak bir program uygulanır. Bu programın ana hatları aşağıdaki gibi tespit edilebilir:

1 — Sevk ve idareci ihtiyacının tespiti :

Bu maksatla her idarecilik mevki için bir görev tarifnamesi hazırlanır. Bu görev tarifnamesinde normal olarak, mevzu bahis idarî mevkiin görevleri, sorumlulukları, bağlı olduğu âmir, ona bağlı olanlar, yetkiler, vesaire açıklanır. İşletmenin organizasyon şeması, organizasyon rehberi ve gelişme programının da nazarı itibara alınması, görev tarifnamesinin hazırlanmasına aydınlatıcı olacaktır.

Dikkatle hazırlanan görev tarifnamesinden sonra bu göreve uyacak şahsın haiz olması gerekli vasıflar (tahsil, tecrübe, şahsî kabiliyet, vesaire) titizlikle tespit edilir. Bu hususta matbu bir form'dan yararlanılması faydalıdır.

İhtiyaç duyulacak sevk ve idarecinin vasıflarını tespit ederken, işletmedeki başarılı idareciler örnek alınabilir. Bir çok âmir, takdir ettiği idarecilerin vasıflarını kolaylıkla yazabilir. Bazı hallerde, işletme dışı müşavirlerin, objektif görüşlerinden faydalanmak daha iyi sonuç verebilir.

Kolay gibi görünen bu ameliyenin, tatbikatta çeşitli zorluklar arzettiği görülmüştür. Özellikle kâğıt üzerinde tespit olunan vasıflarla yine kâğıt üzerinde olumlu görülen idareci namzedinin vasıfları, uygulamada dikkat edilmesi unutulmuş hususlar sebebiyle, işletmenin başına problemler doğurabilir.

Misâl :

Büyük bir ticarî firmada, 20 kişilik kadrosu bulunan bir şubenin başına idareci olarak getirilmek istenen elemanda

başlıca şu vasıflar aranıyordu:

- a) İktisadî ilimler alanında yüksek tahsil,
- b) Asgarî 10 yıllık iş ve idarecilik tecrübesi,
- c) İki lisanı çok iyi bilmek,
- d) Derin inceleme yaparak, geniş görüşle ekonomik olayları yorumlama kabiliyeti,
- e) Ticarî muhit ve toplantılara katılarak müzakere ve pazarlık edebilme kabiliyeti.

Müessese içinde bu vasıfları haiz eleman yoktu. Firma idarecilerinin yaptıkları araştırma sonucunda bu göreve namzet olarak 4 kişi bulundu. Bunlardan biri, yukarıda sayılan vasıfları haizdi. Bu namzedin diğerlerinden uzun boylu olması da idarecilere olumlu tesir etmişti. Adam işe alındı ve bir müddet sonra bazı problemler ortaya çıkmaya başladı.

— Yeni müdür, evvelki işinde, görevi icabı toplantılara katılmaktaydı, fakat pazarlık ve müzakere kabiliyeti yoktu. Ayrıca, tip olarak toplantılardan nefret ediyor, iştirâki zoraki oluyordu. Bu durumda toplantı sonuçlarından işletme için fazla ümitli olmak imkânsızdı.

— Yeni müdür hakkında tahkiki hiç düşünülmeyen başka bir husus gerçekten büyük bir problem olmuştu. Bu şahıs, - yaradılışı icabı olacak - kadınlarla bir arada çalışmayı sevmiyordu. Halbuki başına geldiği şubedeki memurlardan 7 si kadındı. Memurların kısa zamanda keşfettikleri bu durum şubenin ve işletmenin içinde çok huzursuz bir hava yaratmıştı. Huzursuzluk işlere de tesir edince yeni idarecinin tasfiyesi gerekti.

Yukarıda açıklanan ve memleketimizde yaşanmış olan bu örnekten de anlaşıl-

lacağı gibi, işe alınacak idareci namzede aranacak vasıfların tespiti çok önemlidir ve daha hazırlık safhasında bir çok hususun unutulmamasına dikkat edilmelidir.

2 — İdareci Olabilecek Elemanların Değerlendirilmesi *

İdarecinin yetiştirilmesinin programlı bir şekilde ele alınmasıyla ilgili çalışmanın başarısı, bu değerlendirmenin ciddi ve doğru yapılmasına bağlıdır. İşletmedeki personelin arasında idareci olabilecek kabiliyetlerin teşhisi ve geliştirilmesi, gerekli noksanlarının bilinmesi, hazırlanacak programın tanzim için zorurüdür.

İdarecilerin, kendilerine bağlı personelin içinde kabiliyetli ve istidadlı elemanları kusurlarıyla birlikte değerlendirme gayretleri dahi işletme sevk ve idareciliği alanında önemli ve değerli bir çalışmadır. Bir firmanın umum müdürünün diğer âmirlerin de yardımı ile, müstakbel idarecileri aramaya ve değerlendirmeye önem vermesi, onların işlerinin daha yakından takip edilmesini, onların gerçek kabiliyetlerinin daha iyi anlaşılmasını, dolayısıyla gelişmelerine sür'atle yardımcı olacak tedbirlerin alınmasını sağlayacaktır.

İdareci olabilecek elemanların değerlendirilmesinin başka bir faydası daha vardır. Değerlemeyi yapan idareci bir suretle kendi kabiliyetlerini de tartmak imkânı elde edecektir. Özellikle değerlendirme, işletme dışı bir müşavir tarafından yapıldığı takdirde idareciler, kendilerini, diğerleriyle mukayes etmek ve belki de kusurlarını görerek, kendilerini geliştirmeye önem vermek imkânını elde edeceklerdir.

Değerlendirme çalışması, bazı firmalarda, değerlendirilecek personelin üstündeki kademelerde bulunan 3 - 5 kişilik bir komite tarafından yapılmaktadır. Komite usûlünün genel olarak daha objektif sonuçlar verdiği görülmektedir.

Değerlendirme işlerinin yapılmasına yardımcı olması ve unutulmaması için bu maksatla hazırlanmış formlar kullanılır. Bu form'larda, değerlendirilen şahısla ilgili muhtelif sorular yer alır.

Aşağıda, bu hususta hazırlanmış bir form örneği verilmektedir.

A — İdarecilik Kaabiliyeti

1 — İnsanları idare etme kabiliyeti:

- İstenilen işin, istenilen zamanda yapılmasını temin
- Emrindekiler iş yaptırılırken onları gönül rahatlığı ile çalıştırmak

2 — Yanındakileri yetiştirme kabiliyeti:

- Yetki devretmek
- Yetkinin devredileceği yeterli elemanı bulmak
- Emrindekileri yetiştirecek şekilde özel görevler vermek.

3 — Plânlama ve teşkilâtlanma kabiliyeti:

- Verilen görevleri verilen zamana göre plânlamak.
- Başarılı sonuç sağlayan teşkilâtı kurmak.

4 — Sorumluluk alma kabiliyeti:

- Görev almak arzusu
- Sorumluluktan kaçınmamak

5 — Değişen şartlara uyabilme kabiliyeti:

- İşletmeyi ilgilendiren bütün tesirlerin önemini kavramak.
- Değişen şartlara göre tedbir almak.

B — Çalışma Kabiliyeti:**1 — İşleri yürütme kabiliyeti:**

- a) İşleri bütün kapsam ile ele alarak yürütmek ve tamamlanmasını sağlamak.
- b) Verilen görevleri iyi bir şekilde başarmak.

2 — İş verimliliği:

- a) Görevlerin aksatmadan, zamanında noksansız tamamlamak.
- b) Verilen özel görevleri kısa zamanda, noksansız tamamlamak.

3 — Bütçe anlayışı:

- a) Görevle ilgili bütçesini, doğru ve uygun bir şekilde hazırlamak.
- b) İşleri bütçeye uygun olarak başarmak.

Yukarıda verilen örnek, idarecinin görev özelliklerine göre, farklı bir şekilde tanzim edilebilir. Ayrıca her maddenin karşısına değerlendirilen şahsa uygun bir puan verilmesi yerinde olur. Bir çok firmada bu puanlar mükemmel, iyi, vasat, zayıf gibi kelimelerle ifade edilmektedir. Değerlemenin, geliştirilmek istenen elemanın halihazır işine göre yapılması ve değerleyicinin tarafsız davranması şarttır.

Normal olarak, idarecinin yetiştirilmesi programının devamı, değerlemeyi yapan âmir ile değerlendirilen memurun, değerlendirme fonu üzerinde müzakere yapmalarını gerektirir. Bu müzakerede memurun gelişmesi için yapması ve dikkat etmesi faydalı olan hususlar konuşulmalı ve bu şeklin, memurun gerçekten gelişmesi için uygulandığına her iki taraf da samimiyetle inanmalıdır.

Bazı firmalarda, değerlendirme formu ilgili memura gösterilmez, fakat işletmenin eğitim işleriyle görevli şubesine verilerek, tespit edilen noksanlara göre, bir gelişme programı tespit edilmesi istenir.

Yukarıda açıklanan şekil, tatbikatta her zaman mümkün olmamaktadır. Âmirle memur arasında, iyi niyetle dahi olsalar, sürtünmelere yol açılması muhtemeldir. Bu sebeple memleketimize ait bir uygulamaya örneğini aşağıda vererek, bir âminin davranışını göstermek istiyoruz.

Örnek :

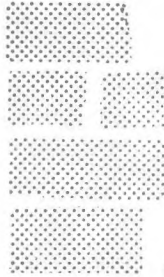
Gelişme imkânları arzeden bir sanayi işletmesinde idarecilik görevi verilecek bir kimseye ihtiyaç vardı. Firmada 6 aydan beri işe başlamış olan ve tahsil ve tecrübesile ümit veren, umum müdüre bağlı memur da bu görevin kendisine verilmesini beklemekteydi. Fakat umum müdür, memurun bu görevi başarabileceği hakkında kesin bir kanaate varamıyordu. Memur, tayinin gecikmesi yüzünden huzursuzlanıyor ve umum müdürden hakkında bir karar alınmasını istiyordu. Umum müdür, bu memura bazı özel görevler vererek, yetki kullanmasına imkânlar yarattı. Ayrıca, işletmenin genel sevk ve idaresile ilgili görüşlerini anlamak üzere bazı çalışmalar yaptırdı. Memur verilen yetkiyi kullanamamış ve emrine verilen elemanları çalıştıracak yerde bütün yükü üzerine almıştı. Ayrıca firmanın problemlerini genel bir görüşle ele almayı da başaramamıştı. Bu sonuçları umum müdürün örnekleriyle açıklaması üzerine memur daha öğrenmesi gerekli hususlar olduğunu açıkca anladı ve işletmeyi iyice tanıyabilmesi için daha bir müddet bulunduğu mevkiye çalışmasına karar verildi.

İdareci yetiştirilmesi konusunda işletme içi ve işletme dışı çeşitli eğitim ve geliştirme yolları ve imkânları vardır. Bu yolları ve imkânları ele almadan evvel, çok önemli bulduğumuz bir hususu bura-

da açıklamak istiyoruz. İşletmenin günlük muhtelif faaliyetleri içinde, umum müdürler veya diğer sevk ve idarecilerin, personelin ve idareci namzetlerinin yetiştirilmesile uğraşacak vakitleri yoktur. Bu görev, modern organizasyon anlayışına göre bu konularla da meşgul olacak personel şube'sinin işidir. Halâ bir çok işletmede görülen ve «zat işleri müdürlüğü» diye isimlendireceğimiz, işletmeye alına-

nı kaydetmek, işten çıkanın kaydını silmekle ve toplu iş sözleşmesini arızasız sağlamakla yetinen bir personel idaresi anlayışı, artık yetersizdir. Zamanımızda personel şubelerinin görevleri çok genişlemiş ve işletmelerin hayatî fonksiyonlarından birisi olduğu kabul edilmiştir. Memleketimizde de örnekleri memnuniyetle görülen modern anlayışın yayılmasını görmek en büyük arzumuzdur.

ARSLAN

tek
veya
BLOK

•yapı tuğlası

•ateş tuğlası
ateş harçları
izolasyon tuğlası

EYÜP — İSTANBUL
Fab. : 23 22 10
Mz. : 44 30 40

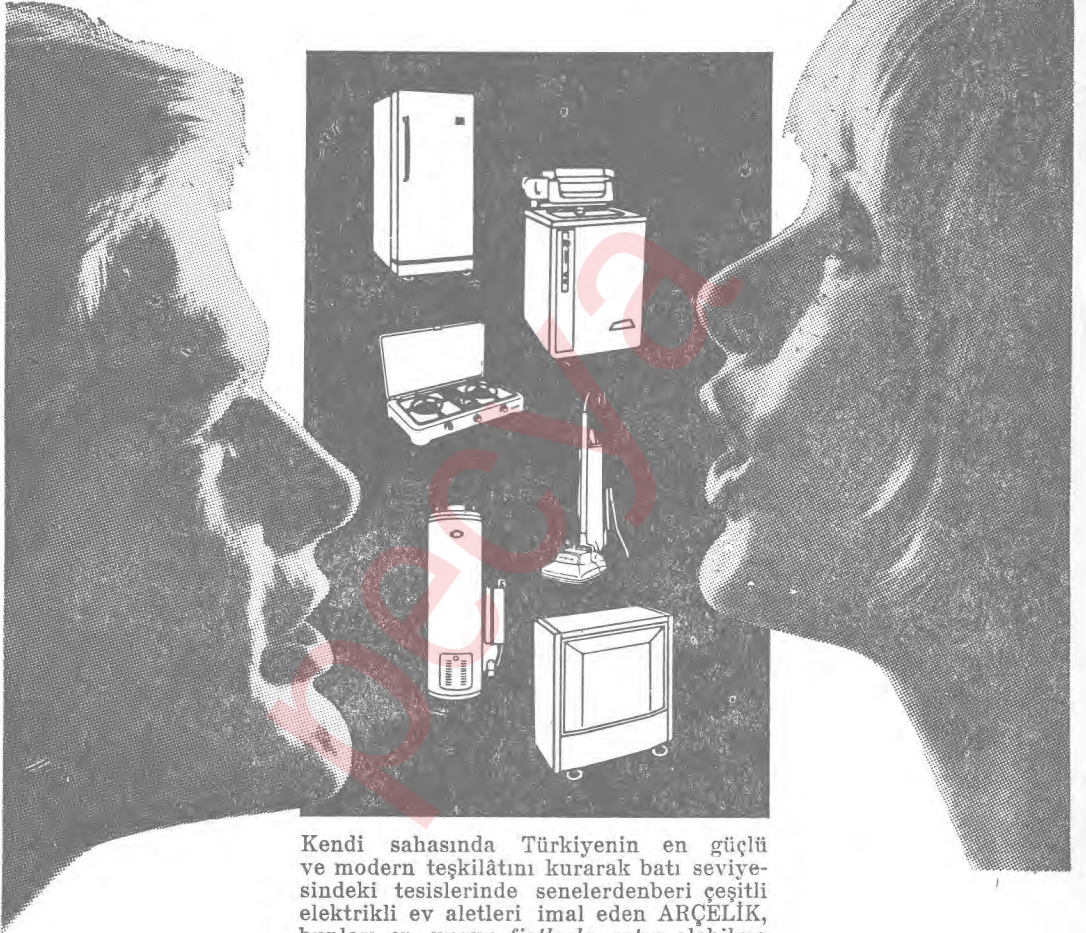

St

Yuvanızda

ARÇELİK

rahatlığı

Kendi sahasında Türkiye'nin en güçlü ve modern teşkilatını kurarak batı seviyesindeki tesislerinde senelerdenberi çeşitli elektrikli ev aletleri imal eden ARÇELİK, bunları *en uygun fiyatlarla* satın alabilme imkânını halkımıza sağlamış bulunuyor.

Eskiden vitrinlerde seyredilen buzdolabı, çamaşır makinası, süpürge, gaz sobası, ARÇELİK'in seri imalât imkânları sayesinde bugün en mütevazı Türk yuvasında dahi sevinçle kullanılıyor... *Türk halkının mutluluğunu sağlıyor.*

ARÇELİK

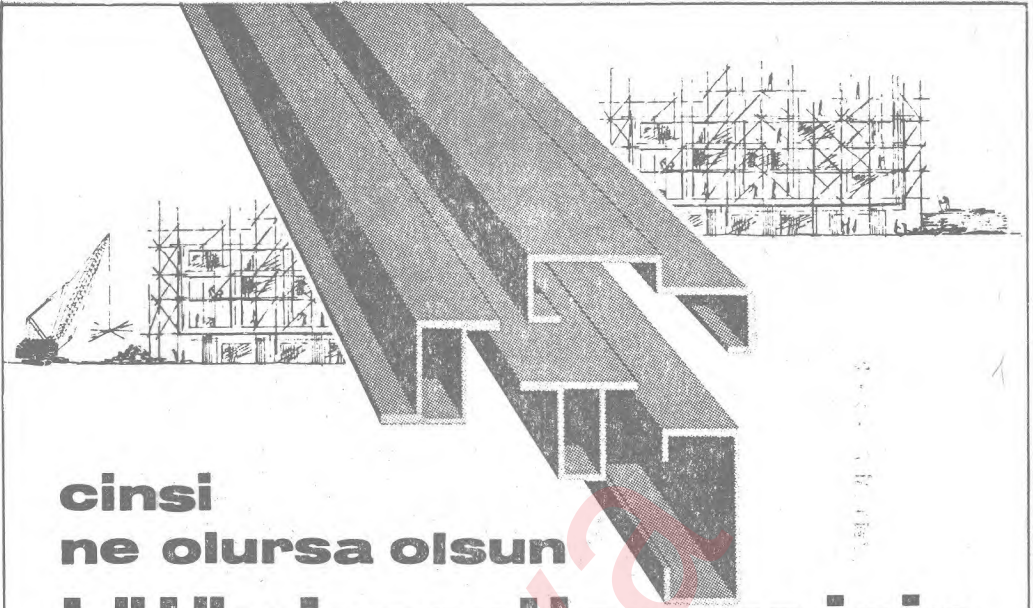

**DÜNYADA
EN ÇOK SATILAN
ÇAMAŞIR MAKİNASI
ELEKTRİK SÜPÜRGESİ**

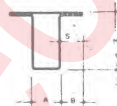
MATAŞ TİCARET A. Ş.
Halaskârgazi Cad. 133 Pangaltı - İstanbul **Tel: 46 20 75**

MT2068

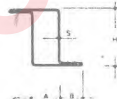
(Moran Reklâm - 1361)

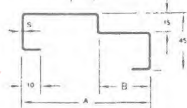
**cinsi
ne olursa olsun
bütün inşaatlarınız için
bu profillere ihtiyacınız vardır**

TİP	H mm	A mm	B mm	S mm	G kg/m
BS 101 T	335	18	15	1.5	1.85
BS 102 T	44	20	17.5	2.	3.00

TİP	H mm	A mm	B mm	S mm	G kg/m
BS 101 Z	335	18	15	1.5	1.85
BS 102 Z	44	20	17.5	2.	3.00

YAPI PROFİLLERİ

TİP	A mm	B mm	S mm	G kg/m
BS 201	100	40	16	2.27
BS 202	160	45	2.	3.77

TİP	A mm	H mm	S mm	G kg/m
BS 301	50	15	1.5	1.25
BS 302	70	25	2.	2.50

HUSUSİ SİPARİŞ ÜZERİNE ÇEŞİTLİ ÖLÇÜ ve CİNSTE AÇIK PROFİLLER İMAL EDİLİR

BS BORUSAN
BORU SANAYİİ ANONİM ŞİRKETİ
İSTANBUL

her işe uygun boru ve profil

Tophane, Salıpazarı Han Kat 8 İstanbul

Telf: Santral: 49 00 02
Satış : 44 76 03

ASABÎ...

(Yeni Ajans - 2818)

...baş ağrılarına karşı

GRİPİN

faydalıdır

GRİPİN, baş, diş, adale, sinir, lumbago ve romatizma ağrılarını teskin eder

GRİPİN, grip ve nezle başlangıcında birçok fenalıkları önler

GRİPİN, 4 saat ara ile

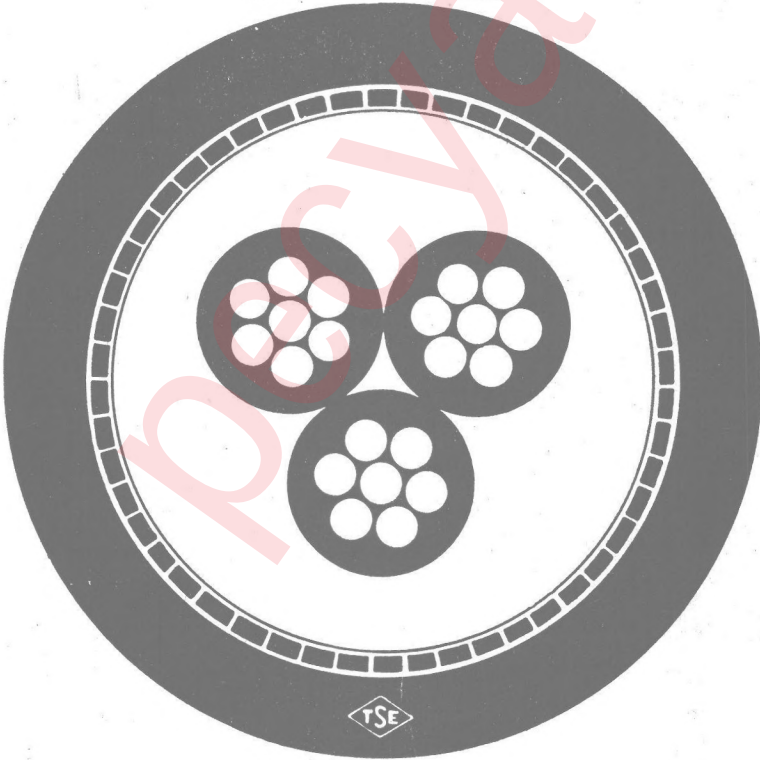
ENERJİ NAKLİNDE

Candamarı

Bir sınai tesis insan vücuduna benzer. Her ikisinin de enerjiye ihtiyacı vardır. Sınai tesisin enerjisi elektrik, candamarı da enerjiyi nakleden yeraltı kablosudur.

Devamlı enerji için daima KAVEL'e güveniniz.

KAVEL

KABLO VE ELEKTRİK MALZEMESİ A.Ş.
İSTİNYE - İSTANBUL tel: 63 34 00

KAVEL YERALTI KABLOLARI TSE GARANTİSİ ALTINDA İMAL EDİLMEKTEDİR.

(Admar - 7001)

Admar - 40 49 36

**Şiddetli
baş
ağrılarına
karşı**

0 - 145

OPON
KULLANINIZ

**OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago,
romatizma ağrılarını teskin eder**

**OPON, bayanların muayyen zaman-
lardaki sancılarında faydalıdır**

(Yeni Ajans - 2817)

JAWA

ile

deniz başkaldır

**Dilediğiniz kıyıya varıp
Dilediğiniz denizde**

Sağlığınıza sağlık katınız

**Yurdun Dört Bucağında
JAWA-CZ sizinle beraber**

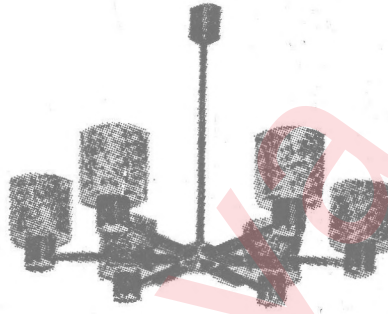
ÇELİK MONTAJ TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

YENİLİK BASIMEVİ

Cağaloğlu Yokuşu, Cemal Nadir Sokağı
Büyük Milâs Hanı No. 45 - 46 - 47 - 48
Telefon : 27 11 53 - 22 56 41 İstanbul

DİZGİ BASKI (TİPO-OFSET) CİLT

* Kartvizitten Gazeteye Kadar .
bütün işlerinizde güvenle
başvuracağınız en yetkili müessese

Sultan Avize imalâthanesi

**Enson yenilik ve zengin çeşitleriyle
emrinizdedir.**

OKÇUMUSA CADDESİ, ŞAİR EŞREF SOKAK SELÂMET HAN KAT 1
DAİRE 4

KARAKÖY — İSTANBUL

TEL: 49 19 23 den

yüzlerce boya...

yüzlerce isim var...
fakat en iyisi,

ÇBS boyalarıdır.

Evet, ÇBS Boya Sanayii modern tesislerinde, mühendisleri ve personel kadrosunun idaresinde her çeşit boya ve yardımcı maddelerini sizler için imal etmektedir.

İşte ispatı...

ÇBS plastik boyaları her zevke uyan cazip renkleri ve üstün kalitesiyle evinize, bürunuza hasılı bulduğunuz, çalıştığınız her yere canlılık kazandırır.

BELCO sellülozik boya çeşitleri dünya sellülozik boya sanayiine

yepyeni bir sistem, yepyeni bir kalite getirmiştir. Bütün Batı ülkelerinde olduğu gibi yurdumuzda da tercihle tatbik edilmektedir.

DAHA İYİSİ YOKTUR

ÇAVUŞOĞLU BOYA SANAYİİ - İSTANBUL
KARAKÖY, FERMENEÇİLER NO. 56-58 TEL: 49 67 10 (DÖRT HAT)

Fayans

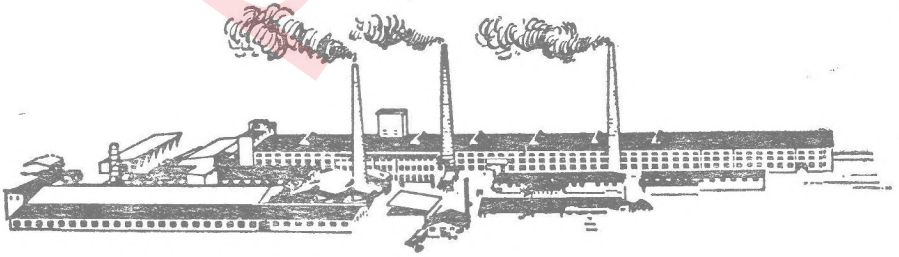
Seramik yer döşemeleri

Seramik cephe kaplamaları

Seramik mozaikler

İzolâtör

Elektro porselen

Çanakkale Seramik Fabrikaları A.Ş.

BUGÜNÜN
KÜÇÜKLERİ
YARININ
BÜYÜKLERİDİR

ÇOCUKLARINIZI
TASARRUFA
ALİŞTİRİNİZ

T.C.ZİRAAT BANKASI